

Den norske avisdekningen av den gresk-italienske krig og den tyske okkuperingen av Hellas under andre verdenskrig

Bendik Tunstad Hertveit

30 Poengs Masteroppgave i Historie Høsten 2021 – HIS4095

Institutt for arkeologi, konservering og historie (IAKH)

Universitetet i Oslo (UIO)

Sammendrag

Norsk presse var underlagt sterk sensur fra den tyske okkupasjonsmakten under andre verdenskrig, med støtte fra NS. Fra første stund, etter okkupasjonen av Norge 9. April 1940, ble det satt i gang tiltak fra tysk side for å få betydelig kontroll og innflytelse. Fokuset mitt er på avisene, og det ble gitt retningslinjer og stilt krav om hvordan disse skulle drive sine aviser og hvordan de skulle forholde seg til nyhetsbildet rundt om i verden. Det avisene i hvert fall ikke fikk lov til var å føre motstandskampanje mot tyskerne og nazistene, og skulle tvert i mot, aller helst, utføre tysk propaganda. Hvorvidt avisene forholdt seg til de gitte reglene ble kontrollert av de tyske okkupantene og Terboven, med hjelp fra NS. Sanksjonene kunne være av den harde sorten dersom avisene ikke forholdt seg til dette.

Selv om regler og retningslinjer var myntet på alle avisene, var det forskjeller på hvordan de ulike avisene forholdt seg til dette. Fritt Folk var NS sin avis, og la ikke noe skjul på sine nazistiske holdninger. Aftenposten var i utgangspunktet en såpass betydningsfull avis i Norge at tyskerne så et stort potensiale i å kunne bruke avisen til sine formål. Samtidig var det viktig for tyskerne at det ikke ble gjort for tydelig for leserne at avisen nå, under krigen, drev med tysk propagandavirksomhet. NS ønsket seg derimot en betraktelig større propaganda profil i Aftenposten. Morgenbladet på sin side forholdt seg også til retningslinjene de ble pålagt å følge, men var den av disse tre avisene som framstod mest nøytral. Av og til kunne avisen til og med framstå som motstandsvillig, og ble også nedlagt i løpet av krigen.

Victor Mogens var lenge, også før krigen, kjent for sine utenrikskronikker. Men han var også kjent for sin tyskervennlige innstilling, noe som ga både han og Fedrelandslaget et rykte på seg for å være nazister. Mogens ble derimot betraktelig mindre positive til tyskerne nokså tidlig ut i krigen. I bl.a. krigsårene 1940 og 1941 skrev han kronikker og dagboknotater om det som foregikk rundt om i verden.

Italia begynte sitt invasjonforsøk mot Hellas 28. Oktober 1940, og pågikk ut på våren 1941. Dette ble i seg selv ingen stor triumf for Mussolini og Italia. Tyskerne fikk derimot bedre betalt da de begynte sitt okkupasjonsforsøk av Hellas 6. April 1940. De allierte troppene, som hadde hjulpet de lokale greske troppene, gjorde retrett i slutten av April dette året. Tyskerne fikk også kontroll på den greske øya Kreta innen 1. Juni 1940, og hadde da ekstra god kontroll på Hellas som helhet. Morgenbladet, Aftenposten og Fritt Folk, samt Victor Mogens, er de kildene jeg bruker for å se på den norske dekningen av disse hendelsene.

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1: Innledning	4
1.1. Tema	4
1.2. Problemstilling	4
1.3. Kronologisk avgrensning	5
1.4. Kilder og Litteratur	5
1.5. Hvorfor Hellas?	6
1.6. Hvorfor norske aviser og andre verdenskrig?	6
Kapittel 2: Historisk setting – Avissensuren i Norge under krigen	7
2.1. Kort om de tre avisene	7
2.2. Okkupasjon og Avissensur	8
2.2. Victor Mogens og Fedrelandslaget	17
Kapittel 3: Det italienske invasjonforsøket – sett gjennom norske aviser og Mogens	19
3.1. Selve invasjonforsøket	19
3.2. Avisene om den gresk-italienske krigen	22
3.3. Victor Mogens om den gresk-italienske krigen	31
Kapittel 4: Tyskernes vei mot okkuperingen av Hellas – sett gjennom norske aviser og Mogens	34
4.1. Selve den tyske okkuperingen	34
4.2. Avisenes dekning av okkuperingen	37
4.3. Mogens om okkuperingen av Hellas	44
Kapittel 5: Drøfting, Oppsummering og Konklusjon	46
5. 1. Drøfting og Oppsummering	46
5.2. Konklusjon	48
Bibliografi	50
Kilder	50
Litteratur	50

Kapittel 1: Innledning

1.1. Tema

Norsk presse var, som flere land okkupert av Tyskland, preget av sensur. I min oppgave skal jeg se på hvordan denne sensuren kommer til uttrykk og hvordan/til hvilken grad den preget den norske pressedeckningen av først den gresk-italienske krigen, med det italienske invasjonforsøket mot Hellas, og deretter den tyske okkuperingsprosessen, med støtte av de andre aksemaktene, av Hellas under andre verdenskrig. Mine primærkilder blir her norske aviser fra under krigen samt den tidligere utenrikskronikøren Victor Mogens. Og avisene jeg her kommer til å fokusere på er Fritt Folk, Aftenposten og Morgenbladet. Dette er i utgangspunktet nokså ulike aviser, hvor Fritt Folk var en nazi-avis for partiet NS mens Aftenposten og Morgenbladet i utgangspunktet ikke var preget av å ha slike ideologiske motiver. Derfor er det bl.a. interessant å se på hvordan Aftenposten og Morgenbladet så ut i praksis under tysk styre og sensur sammenliknet med NS sin propaganda avis. Dette skal jeg få et inntrykk av ved å se på hvordan disse avisene dekker og omtaler det italienske invasjonforsøket og den tyske okkuperingen av Hellas. Disse hendelsene spilte seg ut etter at Norge ble okkupert av tyskerne 9. April 1940, og ble avsluttet før Norge ble et fritt land 8. Mai 1945. Altså er alle avisutgivelser i Norge under en tysk styresmakt mens hendelsene tilknyttet Hellas forløper, og vil sann sett være av nytte og interesse hele perioden det her er snakk om.

1.2. Problemstilling

Spørsmål jeg først og fremst ønsker å finne noen svar på er: Hvordan skiller Morgenbladet, Aftenposten og Fritt Folk seg fra hverandre? Hvordan og hvor mye kommer tysk sensur og propaganda til uttrykk i de tre avisene? Dette da ved å se på avisenes dekning av det italienske invasjonforsøket rettet mot Hellas og den påfølgende prosessen mot tysk okkupasjon av Hellas. Hvordan omtaler Victor Mogens dette til sammenlikning? Virker han å ha noen spesiell agenda? Eventuelt også: Er det noen endringer å spore fra disse 4 kildene i løpet av

perioden fra slutten av Oktober 1940 til begynnelsen av sommeren 1941, hva gjelder måten de dekket dette på?

1.3. Kronologisk avgrensning

I tid strekker min oppgave seg fra begynnelsen av det italienske invasjonforsøket til Hellas har blitt okkupert av Tyskland og aksemaktene, altså fra 28. Oktober 1940 til begynnelsen av Juni 1941. Tidsrammen avsluttes i sammenheng med at tyskerne hadde fått kontroll over Kreta 1. Juni 1941. Starttidspunktet virker naturlig fordi det er da for alvor Hellas blir involvert i andre verdenskrig, mens den tyske okkupasjonen var en naturlig fortsettelse på der italienerne slapp. Avslutningstidspunktet mener jeg gir mening da «prosjektet» til Tyskland og aksemaktene er fullført, og den militære krigføringen tar seg en betydelig pause, i hvert fall i forhold til den krigføringen som pågikk under kampen om Hellas. Jeg skal derfor ikke ta for meg avis-nyheter om forholdene og hendelsene m.m. som var i landet under den perioden de var styrt av Tyskland. Uten at jeg vet det sikkert, kan jeg likevel anta at det ikke står like mye om okkupasjonsperioden i Hellas i de norske avisene som det stod om veien til å få Hellas okkupert. Innenfor den plassen jeg har til å skrive på i denne oppgaven virker det for meg som naturlige steder å begynne og slutte på, selv om det helt sikkert er mye mer spennende avisstoff å ta for seg i fortsettelsen av historien om Hellas under andre verdenskrig.

1.4. Kilder og Litteratur

Av typen primærkilder kommer jeg til å benytte meg av norske aviser utgitt i perioden fra og med italienerne begynte sine krigsoffensiver mot Hellas høsten 1940 og til og med da tyskerne hadde fått kontroll over Kreta våren/sommeren 1941. Jeg har her valgt å utelukkende fokusere på følgende tre aviser: Aftenposten, Fritt Folk, og Morgenbladet. Før å få sett på disse avisene bruker jeg Nasjonalbibliotekets online-arkiv. Det er såpass mange aviser som kan trekkes med i en slik oppgave, men jeg har valgt å begrense mitt fokusområde til kun disse tre for heller få jobbet skikkelig med dem og få gått disse avisene tydelig nok i sømmene. Ellers hadde det fort blitt litt for lite om vær avis. Jeg kommer spesielt til å fokusere en del på forsidene, overskrifter og bruk av nyhetsmeldinger fra utlandet. I tillegg skal jeg se på Victor Mogens egne utenrikskronikker og dagboknotater om samme tema og innenfor den samme tidsrammen. Dette finner jeg i to av hans utgitte bøker med den type innhold: *Krigens År 1940 - Årets Verdenshistorie: I 61 Kronikker Okt. 1939 - Des. 1940* og *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie: I 49 Kronikker*.

Hva gjelder sekundærlitteratur har jeg funnet fram noen bøker om bl.a. avisene og deres forhold i Norge under krigen, som *Avisoppgjøret etter 1945* av Guri Hjeltnes, og hovedsakelig en bok som jeg skal bruke som et opplysningsgrunnlag for hvordan selve okkupasjonen og den videre okkupasjonstiden i Hellas gikk for seg. Den sistnevnte er David Brewers bok *Greece, the Decade of War*. I tillegg kommer jeg til å benytte meg av boka *Hvor fritt et land?* av Bastiansen og Dahl, Gunnar Tønjums bok *Den undertrykte presse* og noen flere.

1.5. Hvorfor Hellas?

Utgangspunktet for denne masteroppgaven var en stor fasinasjon for Hellas som land, med deres kultur og ikke minst historie. Min hovedinteresse hva gjelder gresk historie har lenge dreid seg som antikkens Hellas, samtidig er også andre verdenskrig alltid vært et felt jeg har funnet spesielt interessant. Hva gjelder Hellas sin skjebne under andre verdenskrig har jeg ikke hatt spesielt god oversikt over dette, og mitt inntrykk er også at dette generelt ikke har blitt fokusert så mye på i historieskrivningen om andre verdenskrig. I hvert fall ikke i Norge. Derfor tenkte jeg at det kunne være interessant å trekke det inn i oppgaven på en eller annen måte, og har derfor valgt å kombinere det temaet med den norske pressen i den samme perioden.

1.6. Hvorfor norske aviser og andre verdenskrig?

For det første er eldre norske aviser mye mer tilgjengelige enn alle andre lands aviser for en som holder til i Norge. Dessuten har jeg alltid vært opptatt av andre verdenskrig og spesielt knyttet til Norge. Og ellers har også journalistikken stått meg nært. Kombinasjonen av disse tingene har hatt mye å si for mitt valg av oppgave. Samtidig er det ingen hemmelighet at Norge under andre verdenskrig og norsk presse-historie er temaer det allerede har blitt skrevet en god del om. Sannsynligvis er det fortsatt mye nytt og mange nye vinklinger man kan se på hva gjelder dette temaet, men for meg passet det best å kombinere det med den fasinasjonen jeg alltid har hatt for Hellas og gresk historie. Noe jeg da har inntrykk av ikke har blitt skrevet alt for mye om i norske historiekretser hva gjelder Hellas under andre verdenskrig, og i hvert fall ikke med utgangspunkt i og i kombinasjon med norske aviser under andre verdenskrig. Her blir sensur og propaganda to av stikkordene, og dette er deler av historien som jeg mener er av stor betydning. Hvordan presse og media kan la seg bruke til mangt og mye gitt ulike aktuelle situasjoner er noe som helt klart har preget historien, og som egentlig ikke virker å slutte å prege historien heller. Dette er et tema som på mange måter fortsatt er høyaktuelt også

i dag. Og så er det viktig å understreke at som historiker er det viktig å se på og bruke historien på en slik måte at det går an å lære av den. Noe av målet med en slik oppgave er at den, på en eller annen måte, i hvert fall kan bidra litt i retning av å forstå «vår» (menneskenes) historie, lære noe av den, og igjen, potensielt, gi inspirasjon til videre undersøkelser av de ulike temaene.

Kapittel 2: Historisk setting – Avissensuren i Norge under krigen

2.1. Kort om de tre avisene

Morgenbladet er en avis som første gang ble utgitt i 1813, og som også eksisterer den dag i dag.¹ Men avisen ble nedlagt i 1943, noe boka *Norsk Presses Historie* setter i sammenheng med at avisen var blant de som i mindre grad lot seg påvirke og styre av okkupantene og NS.² I følge en analyse gjort av tre utvalgte norske aviser, skal Morgenbladet, ut ifra de eksemplene som ble undersøkt, ha hatt en profil hvor avisen til en viss grad fulgte de retningslinjer og direktiver som ble pålagt dem å følge, samtidig som de skal ha tenkt motstand og forsøkt å vike noe fra kravene de ble stilt overfor og i hvert fall indirekte vise sin motstand i avisutgivelsene.³ I følge denne analysen skal avisen i 1943 faktisk ha unngått å følge de pålagte direktivene i 25% av de eksemplene analysen tok for seg, noe som bygger oppunder at avisen til en viss grad forsøkte å stå i mot sensureringen fra de som den gang satt med makten i Norge.⁴ Analysen ser ikke her på de to årene som er relevant for min oppgave, 1940 og 1941, men kan i hvert fall gi et inntrykk av hvordan Morgenbladet forholdt seg til press om sensur og propaganda under tysk kontroll av Norge generelt under andre verdenskrig (før da avisen ble nedlagt).

Aftenposten var også en del av denne analysen, og kom ut av det hele på en ganske annerledes måte. For det første skal de ha kommet ut av tilsvarende undersøkelse med 9% der hvor Morgenbladet hadde 25%.⁵ Og generelt skal disse undersøkelsene ha underbygget inntrykket en del hadde om at Aftenposten under okkupasjonsperioden var en avis som ble brukt av tyskerne og NS til å spre nazi-propaganda, og skal visstnok, i følge disse

---

¹ Ottosen m.fl., *Norsk Presses Historie 1660-2010 (Bind 2) – Imperiet vakler 1945-2010*, s. 360

² Ottosen m.fl., *Norsk Presses Historie 1660-2010 (Bind 2) – Imperiet vakler 1945-2010*, s. 379

³ Ottosen m.fl., *Norsk Presses Historie 1660-2010 (Bind 2) – Imperiet vakler 1945-2010*, s. 379-380

⁴ Ottosen m.fl., *Norsk Presses Historie 1660-2010 (Bind 2) – Imperiet vakler 1945-2010*, s. 380

⁵ Ottosen m.fl., *Norsk Presses Historie 1660-2010 (Bind 2) – Imperiet vakler 1945-2010*, s. 380

undersøkelsene, i tillegg til å ha fulgt det som ble pålagt dem også ha lagt til ekstra med tyskvennlig propaganda.⁶ Dette var undersøkelser gjort sett i sammenheng med direktiver fra 1942 og 1943.⁷ Noe som sånn sett ikke betyr at Aftenposten var like tyskervennlig gjennom alle krigsårene, men det forteller nok likevel noe om denne avisen under krigen og hvilke muligheter den tyske styresmakten og NS hadde med Aftenposten.

Fritt Folk ble stiftet i 1936 som NS sin egen avis, og fungerte som en dagsavis under partiets valgkampanje samme år.⁸ Etter valget ble Fritt Folk gitt ut en gang i uka i stedet, og slik var det fram til Mars 1940 hvor Quisling og NS hadde fått penger av Hitler bl.a. slik at avisen igjen kunne bli en dagsavis.⁹ De aller fleste aviser i Norge før krigen, altså før 3. September 1939, tok sterk avstand til det som foregikk i Tyskland.¹⁰ Men også før krigen og okkupasjonsperioden fra 9. April 1940 fantes det også aviser, riktignok små aviser, som var opptatt av å spre nasjonalsosialistisk holdninger i landet.¹¹ I følge Ottosen m.fl. skal disse avisene i hvert fall ha lagt et slags grunnlag for at da tyskerne kom at det allerede fantes nasjonalsosialistisk presse i Norge som kunne bygges videre på.¹² Da tyskerne invaderte Norge var NS og Fritt Folk raskt på ballen.¹³ De ga på det tidspunktet ut Fritt Folk som en dagsavis. De var selvfølgelig støttende til Quisling og hans visjoner, og med økonomisjef John Thronsen i spissen fikk de etter noe om og men kommet gjennom med sitt krav om at samtlige aviser i Oslo skulle ha Fritt Folk med som et gratis tillegg i hver enkelt utgave av avisene.¹⁴ At avisene til slutt lot dette gå igjennom betrakter (red.) Ottosen m.fl. (*Norsk presses historie*) som «et eksempel på manglende motstandsvilje...».¹⁵

2.2. Okkupasjon og Avissensur

I boka *Avisoppjøret etter 1945* tar Guri Hjeltnes for seg ulike problematikker knyttet til de norske avisene og hvordan de ble sensurert av nazistene og hva de gjorde og ikke gjorde for å gå i mot dette og kjempe for deres journalistiske integritet og ytringsfrihet. Hva gjelder Aftenposten skal den, i følge Hjeltnes, ha vært gjenstand for en del ulike kritikker og

---

⁶ Ottosen m.fl., *Norsk Presses Historie 1660-2010 (Bind 2) – Imperiet vakler 1945-2010*, s. 380

⁷ Ottosen m.fl., *Norsk Presses Historie 1660-2010 (Bind 2) – Imperiet vakler 1945-2010*, s. 379

⁸ *Norsk presses historie: 1-4 (1660-2010). B. 2: Parti, presse og publikum: 1880-1945*, s. 363

⁹ *Norsk presses historie: 1-4 (1660-2010). B. 2: Parti, presse og publikum: 1880-1945*, s. 366

¹⁰ *Norsk presses historie: 1-4 (1660-2010). B. 2: Parti, presse og publikum: 1880-1945*, s. 363

¹¹ *Norsk presses historie: 1-4 (1660-2010). B. 2: Parti, presse og publikum: 1880-1945*, s. 363

¹² *Norsk presses historie: 1-4 (1660-2010). B. 2: Parti, presse og publikum: 1880-1945*, s. 363

¹³ *Norsk presses historie: 1-4 (1660-2010). B. 2: Parti, presse og publikum: 1880-1945*, s. 368-369

¹⁴ *Norsk presses historie: 1-4 (1660-2010). B. 2: Parti, presse og publikum: 1880-1945*, s. 368-369

¹⁵ *Norsk presses historie: 1-4 (1660-2010). B. 2: Parti, presse og publikum: 1880-1945*, s. 369

betraktninger, på både godt og vondt.¹⁶ De ble en del kritisert for i for stor grad å ha latt seg styre av nazistene og bidra til deres propaganda, en kritikk som hadde begynt allerede i 1930-årene og som ikke hadde blitt noe mindre under den tyske okkupasjonen av Norge.¹⁷ Samtidig fikk de også en del ros for deres behandling av de ansatte som jobbet i avisa, samt at det også fantes et arbeid her som gikk imot nazistene.¹⁸ Under krigen forble sammensetningen av eierne og de andre ledende partene i avisen uforandret, også sammenliknet med slik den var rett før krigen.¹⁹ Hva gjelder avisens forhold til nazistene ved begynnelsen av okkupasjonen skal verken folk som jobbet i Aftenposten eller avisens medarbeidere ha vært medlemmer av NS, noe som etterhvert endret seg.²⁰

Hjeltnes skriver om spørsmål som kom til overflaten etter krigen som handler om hvorvidt aviser kunne og burde ha stoppet sin avisvirksomhet under okkupasjonen.²¹ Et viktig poeng som hun viser til er at mange av de store avisene ble sett på som viktige også hos tyskerne, og det virker derfor som at flere aviser, som f.eks. en såpass stor avis som Aftenposten, om nødvendig, hadde blitt tvunget til å holde det gående om så bare for den tyske propagandas skyld.²² Videre trekker hun fram spørsmål om det likevel hadde vært riktig av avisene på eget initiativ å stoppe sine egne aviser, og heller overlatt til nazistene å styre bruken/misbruken av avisene, for det var tydelig en debatt etter krigen om avisene lot seg styre og bruke for mye til tyskernes og NS sine formål.²³ Diskusjonene om pressens rolle og ansvar for deler av det som foregikk i Norge under okkupasjonen lot ikke vente på seg etter frigjøringen 8. Mai 1945, og var et stort fokus sommeren dette året.²⁴

Etter krigen var det en god del rettslige oppgjør av ulik art, og dette gjaldt også for pressen og en del aviser der. En doms sak handlet om å vurdere hvor straffbart Morgenpostens virksomhet under krigen hadde vært. Her var det flere hensyn som måtte tas og flere elementer som måtte vurderes.²⁵ Representanter for Morgenposten skal selv ha hevdet at det

---

¹⁶ Guri Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 279-280

¹⁷ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 279-280

¹⁸ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 279-280

¹⁹ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 280

²⁰ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 282

²¹ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 64

²² Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 64

²³ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 64

²⁴ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 68

²⁵ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 138

de foretok seg under krigen ikke kunne ses på som straffbart, selv hvis man utelukkende så på saken rent objektivt uten å ta i betraktning de utfordrende forholdene som pressen befant seg i under tyskokkupert styre.²⁶ Svaret fra retten gikk utpå at selv om en viss form for sensur, av rent militære årsaker, ikke i seg selv var straffbart, var det likevel ikke i orden å drive propaganda til fiendens, altså nazistenes, fordel, samt omtale NS-folk og landsforrædere generelt på en positiv måte.²⁷

Hvilken rolle spilte Aftenposten for nazistenes propaganda virksomhet? På hvilken måte ble Aftenposten påvirket av de tyske okkupantene og NS? I henhold til Guri Hjeltnes var det uenigheter mellom NS og tyskerne hvordan de best kunne benytte seg av Aftenposten.²⁸ Som den store og betydningsfulle avisen Aftenposten var, med i utgangspunktet stor anerkjennelse og troverdighet hos det norske folk, var det tydelig at avisen i mye større grad enn Fritt Folk kunne utføre tysk propaganda.²⁹ Fritt Folk var selvsagt «flinke» til å spre propaganda i nazistisk ånd, men var ikke i nærheten av å nå de store folkemassene i Norge som Aftenposten kunne, som visstnok skal ha nådd lesere også i andre land enn Norge.³⁰ Mens de tyske okkupantene ønsket seg en Aftenposten som var gjenkjennbart for sine lesere, hvor avisen i utgangspunktet skulle fortsette å framstå nøytral og med et ganske bredt spekter, riktignok med plass til propaganda, mente Quisling og NS at Aftenposten i mye større grad skulle være en gjennomført avis for dyrking av og propaganda for de nazistiske holdningene.³¹ Quisling og NS hadde fra før krigen og okkupasjonen et spesielt dårlig forhold til Aftenposten og deres redaktør Johannes Nesse, hvor Aftenposten skal, i enda større grad enn resten av norsk presse, ha gjort det vanskelig for NS og slå seg fram og skal, i følge Quisling, vært avgjørende for at NS ikke fikk representanter på Stortinget ved valgene i 1933 og 1936.³² Dette er på mange måter bakgrunnen for at Quisling, i større grad enn tyskerne, ønsket å få full kontroll på Aftenposten og gjøre den helt gjennomført til en NS-vennlig avis.³³ Hva gjelder forholdene til de ansatte i Aftenposten var det merkbart at de både måtte forholde seg til tyske sensurinstanser, NS, og, som også til vanlig, det norske

---

²⁶ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 138

²⁷ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 138

²⁸ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 286

²⁹ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 286-287

³⁰ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 286-287

³¹ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 286-287

³² Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 287

³³ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 287

Pressedirektoratet.³⁴ Spesielt fra og med 12. September 1941, hvor Presseabteilung hadde gitt Henry Endsjø redaktørvervet i Aftenposten som erstatter for Nesse, og ut okkupasjonsperioden skal det etter sigende vært veldig vanskelige vilkår for de ansatte med et sterkt skille mellom de som representerte NS og resten.³⁵ Flere av de fra før eksisterende medarbeiderne fikk endret sine arbeidsadresser, og hadde altså sine arbeidsplasser unna NS-arbeiderne og resten, og nettopp antallet av ansatte NS-medlemmer i Aftenposten-redaksjonen økte.³⁶ Det var nå i større grad fokus på utførelse av propagandavirksomhet i avisen, noe som skal ha kommet tydelig fram av Aftenposten-utgavene i denne perioden.³⁷

Vurderingen som ble gjort av Aftenposten etter krigen var at deres bidrag til tysk propaganda var vel så problematisk og skadelig som den propagandaen Fritt Folk stod bak, nettopp fordi Aftenposten i utgangspunktet, i motsetning til Fritt Folk, ikke ble assosiert med NS og nazisme-propaganda og framstod under okkupasjonen på en falsk måte med et innhold som ikke stod i stil med avisens egen profil.³⁸ Dette er helt klart et interessant poeng. Samtidig er det et dilemma hvorvidt man skal straffe en avis av denne størrelsen, med den rekkevidden de tross alt hadde, hardere fordi konsekvensene tilsynelatende ble større enn hva gjaldt nazistisk bruk av en hel del andre aviser og ansvaret da muligens større? Eller er det riktigere å tenke at denne avisen var under såpass stort press, nettopp fordi de var en stor avis som nådde store deler av det norske folk, og at man derfor bør ha større forståelse for de vanskelige valgene de stod overfor og heller tenke at de burde få mindre sanksjoner enn en del andre aviser etter krigen? Dette er et type dilemma det er vanskelig å gi et bombastisk svar på, ei heller gi en tydelig mening til. Men noen tok ansvaret med å gjøre disse vurderingene.

Det ble etter krigen satt i gang en komite til å vurdere Aftenpostens virksomhet under krigen. For Aftenposten selv var det viktig å understreke den vanskelige situasjonen de hadde havnet under og at en stans av hele avis-bedriften var noe som var helt umulig å gjennomføre uansett hvor mye de ønsket det.³⁹ Aftenposten påstod at tyskerne hverken ønsket eller var villige til i å tillate en stans av avisen, og ville tvert i mot ha reagert kraftig med påfølgende kraftige

---

³⁴ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 288

³⁵ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 287-289

³⁶ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 289

³⁷ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 289

³⁸ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 294

³⁹ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 295

sanksjoner på en eventuell stans.⁴⁰ Dessuten mente de det ikke var noen signaler fra noen sentrale instanser ei heller folket om at avisen måtte stanses.⁴¹ Komiteen på sin side mente at tyskerne selv på et tidspunkt skal ha truet med å stoppe utgivelsen av avisen, og påpekte dessuten at uavhengig av hvor formel den trusselen var så burde Aftenposten gjort noe helt annet enn å tilsynelatende reagere som at en stans eller nedleggelse av Aftenposten ville vært katastrofalt overfor de tyske styresmaktene.⁴²

Grunnlaget for tyskernes sensur av norske aviser ble laget av Klaus-Friedrich Hahn 1. og 2. April 1940, hvorpå de endelige bestemmelsene ble ferdigbehandlet og signert 2. April 1940, som var instruksjer for hvordan de norske mediene skulle styres.⁴³ Natt til 10. April hadde Korvettkaptein Hahn samtaler med NRK om hvordan ting skulle foregå fra da av, og 24. April fulgte Nikolaus von Falkenhorst opp med å sende ut retningslinjer til de norske avisene.⁴⁴ Fram til 9. April og okkupasjonstidens begynnelse skal Norge ha hatt rundt 260 aviser, men denne totalen endret seg betraktelig i løpet av denne perioden, og anno 9. Mai 1945 var det kun 114 aviser igjen.⁴⁵ Det var ulike grunner til at de forskjellige avisene forsvant fra markedet, noen måtte legge ned av økonomiske grunner, noen få ble lagt ned som følge av aktive krigshandlinger fra nazistenes side, mens andre aviser igjen fikk lide av de tyske styresmaktenes ordre og bestemmelser.⁴⁶

Bastiansen og Dahl skriver bl.a. om ytringsfriheten under andre verdenskrig i boka *Hvor fritt et land? : sensur og meningstvang i Norge i det 20. århundre*. De påpeker at ytringsfriheten i Norge både i siste halvdel av 1930-tallet og under den påfølgende krigen først og fremst ble rammet av et tydelig ekstra fokus på eget lands sikkerhet.⁴⁷ Bastiansen og Dahl understreker at dette ble tydelig i media ved bl.a. at det i krigssituasjoner/potensielle krigssituasjoner skal ha vært betydelig mindre rom for å si og skrive det man ville om spesielt da de antatte stormaktene.⁴⁸ Det var altså viktigere å sørge for eller fortsette å opprettholde en god tone til andre land i slike tider enn å la ytringsfriheten få spille sin rolle fullt ut.⁴⁹ En slik økt

---

⁴⁰ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 295

⁴¹ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 295

⁴² Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 295

⁴³ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 42

⁴⁴ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 43

⁴⁵ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 44

⁴⁶ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 44

⁴⁷ Bastiansen og Dahl, *Hvor fritt et land?*, s. 124

⁴⁸ Bastiansen og Dahl, *Hvor fritt et land?*, s. 124

⁴⁹ Bastiansen og Dahl, *Hvor fritt et land?*, s. 124

forsiktighet var blant annet gjeldende da NRK i 1933 stod for et politisk arrangement hvor det skulle holdes valgforedrag, og hvor NRK da, på bakgrunn av at nasjonalsosialistene nylig hadde kommet til makten i Tyskland, hadde gjort det klart på forhånd at det var viktig å holde seg saklig og ikke gå til verbale angrep på andre, ei heller andre land.⁵⁰

I følge Gunnar Tønjum Foss bok *Den Undertrykte Presse – Bergenspressen og sensurapparatet 1940 – 1945* skal medier i Oslo allerede 9. April 1940 ha blitt påvirket av tysk sensur og propaganda.⁵¹ Andre deler av landet som på dette tidspunkt ikke var under tysk kontroll hadde en mer fri presse som var ute etter å gi så riktige opplysninger som mulig, uten noen form for nazi-propaganda som man allerede hadde begynt å finne i Oslo.⁵² Her skal spesielt en del Nord-norske aviser vært spesielt dyktige.⁵³

Tønjum ser på de ulike pressesensurorganene i Norge under krigen, og påpeker at det var viktig for den styrende okkupasjonsmakten samt NS og ha egne slike organer sånn at de hadde enda bedre kontroll over hva som faktisk ble formidlet ut til folket.⁵⁴ 24. April 1941(?) opprettet tyskerne en egen presseavdeling i Norge, med fokus på sensur og propaganda i tråd med okkupantenes mål og idealer.⁵⁵

Som en betydelig del av den tyske sensureringen inngikk mer enn bare begrensninger av avisenes frihet til å ytre det de selv ønsket om de store nyhetssakene, f.eks. knyttet til krigen, og krav/tydelige retningslinjer for hvordan disse nyhetssakene skulle formidles og vinkles ut til folket. Den tyske sensuren handlet også om å fjerne og begrense informasjon om værmeldinger, ulike rutetider, samt informasjon om hvor og hvordan militære tropper skulle transporteres m.m.⁵⁶ Årsaken til dette var at de tyske styresmaktene ikke ville at slik informasjon skulle nå deres krigsmotstandere slik at de fikk bedre kort på hånden og lettere kunne bruke dette mot tyskerne.⁵⁷

---

⁵⁰ Bastiansen og Dahl, *Hvor fritt et land?*, s. 125

⁵¹ Gunnar Tønjum Foss, *Den Undertrykte Presse*, s. 17

⁵² Tønjum Foss, *Den Undertrykte Presse*, s. 17-18

⁵³ Tønjum Foss, *Den Undertrykte Presse*, s. 18

⁵⁴ Tønjum Foss, *Den Undertrykte Presse*, s. 21

⁵⁵ Tønjum Foss, *Den Undertrykte Presse*, s. 21-22

⁵⁶ Bastiansen og Dahl, *Hvor fritt et land?*, s. 135

⁵⁷ Bastiansen og Dahl, *Hvor fritt et land?*, s. 135

Som en følge av den tyske okkupasjonen av Norge ble det dannet en presseavdeling i Oslo også kalt Presseabteilung, som hadde som formål å kontrollere norske aviser og presse generelt og skulle avgjøre hva som var brudd på de tyske retningslinjene og hvilken straff som da skulle foreligge i så tilfelle.⁵⁸ Det som var viktigst for denne presseavdelingen å ha kontroll på hva gjelder norsk presse var nyheter som omhandlet politikk og militæraktivitet, og de daglige retningslinjene de ga norske aviser skal avdelingen som regel ha fått beskjed om fra Berlin.⁵⁹ Måten presseavdelingen foretok korrigeringer og sensurering av avisenes innhold var først og fremst gjennom sensurkontroll i etterkant, fordi de, i følge Hjeltnes, ønsket å ha et forhold til norsk presse med en form for tiltro mellom partene og foretrakk derfor, som oftest, å stole på at pressen fulgte de tyske retningslinjene til de eventuelt oppdaget at så ikke hadde skjedd.⁶⁰

Hva gjelder oppfølging av de norske avisene og ulike reaksjoner og straffer på det Presseabteilung fant ut at ikke var i tråd med de tyske okkupantenes retningslinjer, gjaldt alt fra advarsler til forbud av enkelte aviser og arrestasjoner av pressefolk.⁶¹ Rikskommissær Josef Terboven skal ha vært mannen som i bunn og grunn hadde siste ordet for straffeutmåling knyttet til presseanliggende spørsmål.⁶² I henhold til Hjeltnes krevde han å bli daglig oppdatert på slike saker, og få servert ulike deler av de norske avisene oversatt slik at han selv kunne vurdere, og han kunne både bestemme straffer og også endre på straffer som presseavdelingen selv allerede hadde besluttet.⁶³

En konkret endring som skjedde ved Tysklands okkupasjon av Norge var at det nære forholdet mellom presse og parti på mange måter ble borte. Før krigen var det spesielt en naturlig link mellom de lokale avisene og politikken da disse avisene var viktige faktorer i den partipolitikken som ble drevet på forskjellige steder i Norge, og virker å ha vært veldig avgjørende for i det hele tatt å kunne drive med politisk aktivitet og engasjement lokalt.⁶⁴ Derfor betrakter Rune Ottosen m.fl. i *Norsk Presses Historie 1660-2010 (Bind 2)* at den tyske okkupasjonen førte til en «politisk nyordning», hvor det politiske systemet ble betydelig

---

⁵⁸ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 56

⁵⁹ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 58

⁶⁰ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 58

⁶¹ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 60

⁶² Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 60

⁶³ Hjeltnes, *Avisoppgjøret etter 1945*, s. 60

⁶⁴ Rune Ottosen m.fl., *Norsk Presses Historie 1660-2010 (Bind 2) – Imperiet vakler 1945-2010*, s. 359

endret med bl.a. mye dårligere vilkår for det lokale.⁶⁵ For Nazistene var det viktig med en tydelig sentralisering av systemet i Norge.⁶⁶ I tillegg til alle negative følger de nye bestemmelsene og retningslinjene fikk for svært mange aviser i Norge, hvor en god del aviser på et eller annet tidspunkt ble stanset, fikk det også store konsekvenser for de som arbeidet i pressen, ikke minst med tanke på de 130 som ble arrestert hvorav 19 av disse enten døde i fangenskap eller ved rett og slett ren henrettelse.⁶⁷ Dette var nye tyder for norsk presse, og selv om mange aviser fortsatte sine virksomheter også ut hele veien gjennom okkupasjonsperioden var de til gjengjeld sterkt påvirket av nazistisk sensur og kontroll. Det var viktig for okkupasjonsmakten og NS at avisene som fikk holde på utøvde nazistisk propaganda, og i hvert fall ikke sa noe ufordelaktig mot og om dem.⁶⁸ Også før begynnelsen av andre verdenskrig var det skrevet ting i enkelte aviser som kunne minne om sympatier i retning de fascistiske holdningene som i mellomkrigstiden hadde begynt å få feste og begynt å påvirke Europa, men i all hovedsak hadde norsk presse antifascistiske holdninger.⁶⁹ Et eksempel på hvor man kunne finne sympatier for fascistiske holdninger var i ABC, ukeavisen til Fedrelandslaget, hvor det var tydelig at man viste støtte bl.a. til Hitler og Tyskland.⁷⁰

I henhold til Bastiansen og Dahl virker det som de ulike mediene i Norge før krigen forholdt seg til tyske trusler og innvendinger på forskjellige måter.⁷¹ Her virker de å trekke fram pressen som den eneste medieinstansen som til en hvis grad klarte å stå i mot de begrensningene tyskerne, allerede før Norge var okkupert, prøvde å legge på bl.a. de norske mediene.⁷² Tyske krav og føringer, som bl.a. førte til filmsensur, var ikke noe pressen i like stor grad forholdt seg til før krigen.⁷³ Når det gjelder forholdene under krigen er det helt klart at pressen ble sterkt påvirket og preget av både okkupasjonsmakten Tyskland og partiet NS sine regler og retningslinjer, men samtidig peker Bastiansen og Dahl på at NS sine motiver og tyskernes motiver ikke nødvendigvis var sammenfallende.⁷⁴ De gjør det tydelig at NS sine motiver gikk ut på å få pressen til å ha en sterk sensur-og propaganda-profil, til fordel for NS sin politikk og ideologi, slik at Norge som land ville endre seg i den for NS «riktige»

---

⁶⁵ Ottosen m.fl., *Norsk Presses Historie 1660-2010 (Bind 2) – Imperiet vakler 1945-2010*, s. 359

⁶⁶ Ottosen m.fl., *Norsk Presses Historie 1660-2010 (Bind 2) – Imperiet vakler 1945-2010*, s. 359

⁶⁷ Ottosen m.fl., *Norsk Presses Historie 1660-2010 (Bind 2) – Imperiet vakler 1945-2010*, s. 360

⁶⁸ Ottosen m.fl., *Norsk Presses Historie 1660-2010 (Bind 2) – Imperiet vakler 1945-2010*, s. 360

⁶⁹ Ottosen m.fl., *Norsk Presses Historie 1660-2010 (Bind 2) – Imperiet vakler 1945-2010*, s. 360-361

⁷⁰ Ottosen m.fl., *Norsk Presses Historie 1660-2010 (Bind 2) – Imperiet vakler 1945-2010*, s. 361

⁷¹ Bastiansen og Dahl, *Hvor fritt et land?*, s. 125-128

⁷² Bastiansen og Dahl, *Hvor fritt et land?*, s. 128

⁷³ Bastiansen og Dahl, *Hvor fritt et land?*, s. 128

⁷⁴ Bastiansen og Dahl, *Hvor fritt et land?*, s. 135-136

retning.⁷⁵ Mens hva gjelder de tyske okkupantene skal motivene rundt deres pressesensurering, i følge Bastiansen og Dahl, være noe mer uklart.⁷⁶ Sensureringen rammet flere deler av mediene enn bare pressen og avisen. Radioene i Norge ble fra sommeren til september 1941 krevd samlet inn, og det ble forbudt for alle som ikke tilhørte NS å ha radio.⁷⁷

Pressedirektoratet skal i følge Tønjum har blitt opprettet som en del av den kontrollen og overvåkingen NS fikk godkjent av tyskerne til å bedrive overfor den norske presse.⁷⁸ Propagandaen som NS og tyskerne utøvde ved bruk av bl.a. norske aviser var i tillegg til å skulle påvirke den befolkningen som til en vær tid holdt til i Norge også noe som skulle nå og påvirke nordmenn som av ulike grunner befant seg utenfor landets grenser.⁷⁹ Pressedirektoratet hadde også en rolle hva gjaldt kontroll og regulering av nyheter.⁸⁰ I følge Tønjum er det naturlig å regne med at NS sin del av kontroll og sensurering av nyheter var av en veldig liten grad sammenliknet med det tyskerne selv tok for seg.⁸¹

Februar 1942 ble det etablert en lov som bl.a. innebar at Pressedirektoratet nå hadde myndighet til å stanse utgivelser av aviser o.l. m.m., en makt de i følge Tønjum skal ha benyttet seg betydelig av.⁸² Som en del av dette hadde dette direktoratet også lov til å bestemme over de avis-ansattes skjebner, og ga flere av dem sparken for selv å få inn NS-folk i de samme rollene.⁸³ Dette er riktignok en lov som ble opprettet i god tid etter at Hellas var blitt okkupert, og er sånn sett ikke like relevante for denne oppgaven i form av at den ikke rakk å påvirke avisenes omtaler av hendelsene under selve okkuperingen av Hellas. Samtidig handler oppgaven også om å se på avis-sensuren i Norge under krigen, og dette forteller nok en del om NS sine muligheter til påvirkning generelt under krigen, hvilke mål de stadig prøvde å oppnå, og hvordan fordelingen av arbeidsoppgaver mellom okkupantene og NS generelt var. Tønjum viser i hvert fall til en artikkel av redaktøren i Fritt Folk A. Bunkholdt som skal ha gitt et tydelig inntrykk av Pressedirektoratet som en institusjon som kun tok seg

---

⁷⁵ Bastiansen og Dahl, *Hvor fritt et land?*, s. 136

⁷⁶ Bastiansen og Dahl, *Hvor fritt et land?*, s. 135-136

⁷⁷ Bastiansen og Dahl, *Hvor fritt et land?*, s. 141

⁷⁸ Tønjum Foss, *Den Undertrykte Presse*, s. 28-29

⁷⁹ Tønjum Foss, *Den Undertrykte Presse*, s. 29

⁸⁰ Tønjum Foss, *Den Undertrykte Presse*, s. 30

⁸¹ Tønjum Foss, *Den Undertrykte Presse*, s. 30

⁸² Tønjum Foss, *Den Undertrykte Presse*, s. 30

⁸³ Tønjum Foss, *Den Undertrykte Presse*, s. 30

av det arbeidet som tyskerne selv ikke ville gjøre, som f.eks. beslutninger vedrørende oppsigelser av ansatte i de ulike avis-bedriftene.⁸⁴

2.2. Victor Mogens og Fedrelandslaget

Mogens ble i Desember 1936 utnevnt som viseformann i Fedrelandslaget, etter å ha jobbet i ABC, organisasjonens avis, med utenriksstoff siden 1932.⁸⁵ Han var på dette tidspunktet, 1936, veldig kjent for sine mange kronikker om svært mye av det som foregikk rundt omkring utenfor Norges landegrenser, og var naturlig nok allerede svært populær innad i Fedrelandslagets kretser.⁸⁶ Det var tilbake i 1927 han begynte med sine kronikker kringkastet i radioen, for en privateid kringkaster kalt Oslo kringkaster, og hadde stor suksess med det fram til i 1933 hvor han begynte å få en del beskyldninger om å være for tyskervennlig, noe Arne Norland virker å se i lys av det som samme år skjedde i Tyskland, nemlig at Hitler ble øverste leder i landet, samt det faktum at Kringskastingen fra og med 1933 var blitt statlig eid.⁸⁷ Mogens stemme nådde nå enda større deler av den norske befolkning, og det var spesielt Arbeiderpressen samt noen aviser tilknyttet venstresiden som gikk ut mot hans posisjon og holdninger i hans kronikker for NRK.⁸⁸ Arne Norland poengterer at det var i hans arbeid for ABC at han dro litt ekstra på med egne synspunkter og betraktninger, mens hans i mye større grad forsøkte å framstå som objektivt analyserende og nøytral i hans virke i NRK, men at slik han framstod i ABC og hans tilknytning til Fedrelandslaget spilte en betydelig rolle for stadig flere folks skepsis og misnøye rettet mot han og hans radiokronikker.⁸⁹ Dette problemet vokste seg bare større og større, og selv om Mogens selv foreslo å begrense hans utenriksbidrag i NRK, endte det likevel med, etter et stadig økende press og en stadig mindre rolle for Mogens i NRKs utenrikskronikk-avdeling, at han gikk av.⁹⁰ I følge Norland var dette både med bakgrunn i utfordringene som lå med hans rolle i NRK samtidig som han ble stadig mer delaktig i Fedrelandslaget, men også sett i lys av hans kandidatur til å bli stortingsrepresentant til valget i 1936.⁹¹ Jeg ønsker å bruke hans kronikker og notater i denne oppgaven for å se hvordan en norsk tyskervennlig journalist og politiker med et tydelig hat for NS og Quisling omtaler hendelsene i Hellas fra og med italienernes mindre vellykkede angrep

---

⁸⁴ Tønjum Foss, *Den Undertrykte Presse*, s. 30

⁸⁵ Andreas Norland, *Hårde tider: Fedrelandslaget i norsk politikk*, s. 275

⁸⁶ Norland, *Hårde tider: Fedrelandslaget i norsk politikk*, s. 275

⁸⁷ Norland, *Hårde tider: Fedrelandslaget i norsk politikk*, s. 275-276

⁸⁸ Norland, *Hårde tider: Fedrelandslaget i norsk politikk*, s. 276

⁸⁹ Norland, *Hårde tider: Fedrelandslaget i norsk politikk*, s.276

⁹⁰ Norland, *Hårde tider: Fedrelandslaget i norsk politikk*, s. 276-277

⁹¹ Norland, *Hårde tider: Fedrelandslaget i norsk politikk*, s. 277

på Hellas høsten 1940 og til og med Hellas sin kapitulasjon for Tyskland og aksemaktene sommeren/høsten 1941. Kom hans syn på Tyskland til syne, eller ble hans negative syn på Quisling og NS det mest synlige? Viste han etterhvert også en misnøye for nazistene totalt sett, også inkludert de tyske okkupantene? Og i tråd med oppgaven generelt sett: ble han påvirket av sensureringen som var i Norge under krigen, og i så fall på hvilken måte? Hvordan var dette sammenliknet med avisene Fritt Folk, Aftenposten og Morgenbladet?

Fedrelandslaget som organisasjon har hatt, og skal i følge Norland delvis fortsatt ha (anno 1973), et rykte på seg for å være i overkant sympatiserende og støttende til de fascistiske og nazistiske ideene man så vokse fram og få sterk innflytelse flere steder (eks. Italia og Tyskland).⁹² Dette var noe de selv ikke ville være bekjent av og stå inne for, noe Norland påpeker og setter i sammenheng med at de bl.a. var sterkt i mot NS, at de ikke ønsket et diktatorstyre i Norge, og at deres formål var å stå opp mot og bekjempe kommunismen og Arbeiderpartiet ved samarbeid mellom flere partier uten at det handlet om å selv tilegne seg noen makt og kontroll over Norge.⁹³

I følge Norland var det inntrykket stadig fler fikk av Victor Mogens mye av grunnen til at folk stemplet Fedrelandslaget på den måten de gjorde.⁹⁴ Mogens selv var visstnok heller ikke nazist, men hadde fått stor respekt og beundring for tyskerne som folk og det landet tidligere hadde foretatt seg, i tillegg til at han hadde fått en ganske stor fasinasjon og interesse for Adolf Hitler som en politisk skikkelse.⁹⁵ I 1939 var han både vitne til feiringen av Hitlers 50-årsdag, i form av å være en norsk presserepresentant, og ikke minst Hitlers tale i Riksdagen.⁹⁶ August samme år endret Mogens sin oppfatning av Tyskland ganske tydelig da Hitler og Tyskland inngikk en vennsapsavtale med Stalin og Sovjet, og siden støttet sovjetene i krigen mot finnene, og skal, med henvisning til Norland, ha betraktet dette som «et forræderi».⁹⁷ Hans utspill i denne anledning skal ha gjort at han nå også fikk sterk kritikk fra sine mer tyskervennlige lesere av hans utenrikskronikker, som han nå hadde begynt å skrive.⁹⁸

---

⁹² Norland, *Hårde tider: Fedrelandslaget i norsk politikk*, s. 289

⁹³ Norland, *Hårde tider: Fedrelandslaget i norsk politikk*, s. 289

⁹⁴ Norland, *Hårde tider: Fedrelandslaget i norsk politikk*, s. 292

⁹⁵ Norland, *Hårde tider: Fedrelandslaget i norsk politikk*, s. 292

⁹⁶ Norland, *Hårde tider: Fedrelandslaget i norsk politikk*, s. 300

⁹⁷ Norland, *Hårde tider: Fedrelandslaget i norsk politikk*, s. 301

⁹⁸ Norland, *Hårde tider: Fedrelandslaget i norsk politikk*, s. 301

Kapittel 3: Det italienske invasjonforsøket – sett gjennom norske aviser og Mogens

3.1. Selve invasjonforsøket

Her skal jeg se på hvordan de tre avisene Fritt Folk, Morgenbladet og Aftenposten, samt Victor Mogens, omtaler det italienske forsøket på å invadere og okkupere Hellas fra høsten 1940 og til utpå våren 1941. Jeg vil regne med det gjøres på noen ulike måter, men på eventuelt hvilke måter, det skal jeg se på nå. Men først har jeg tenkt å legge noen historiske rammer rundt krigen mellom Italia og Hellas, og legge noen historiske fakta og antageligheter til grunn, før jeg ser på og vurderer om/på hvilke måter de tre aktuelle avisenes nyhetsdekning stemmer overens med det som virkelig skjedde.

Til tross for advarsler om at det ville bli utfordrende å gå til angrep på Hellas, skal Benito Mussolini, statsminister i Italia, ha latt være å forholde seg til slik negativitet, og sammen med Francesco Jacomoni, Sebastiano Visconti Prasca og Galeazzo Ciani i første rekke skal han ha gått inn i dette med stor tro på suksess.⁹⁹ Det skulle vise seg å bli alt annet enn suksessfullt. Flere utfordringer meldte seg underveis, og flere faktorer som de hadde regnet med å ha en fordel av slo ikke til som forventet, bl.a. skal den albanske støtten de hadde regnet med gjort retrett ved begynnelsen av krigingen.¹⁰⁰ For Hellas sin del kom ikke Italias forsøk på å invadere dem som noen overraskelse. Dette kom av flere ting: Det begynte i August 1939 med italienske tropper ved grensen mellom Hellas og Albania, og Hellas sin bevissthet på den italienske trusselen ble ikke noe mindre av at Italia erklærte krig mot de allierte i underkant av et år senere, deretter, det som virkelig fikk Hellas til å bli ekstra på alerten, skal en italiensk undervannsbåt ha skutt torpedoer ved en havn på den greske øya Tinos og bl.a. senket den greske krysseren Elle med følgende en person drept og flere skadet.¹⁰¹ Dette skjedde 15. August 1940, og satte i gang ytterligere tiltak og forberedelser i Hellas, samtidig som de var opptatt av å ikke provosere italienerne unødig og bidro også til å dysse ned selve hendelsen av nettopp denne grunn.¹⁰²

---

⁹⁹ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 1 kap. 2

¹⁰⁰ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 1 kap. 2

¹⁰¹ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 3-4 kap. 2

¹⁰² Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 3-4 kap. 2

Det var flere variabler som spilte inn for hvordan krigen mellom Italia og Hellas utviklet seg. Begge sider hadde i utgangspunktet ulike styrker og fordeler å spille på. Italienerne hadde først og fremst sine fordeler med at de hadde tankser til bruk, noe grekerne ikke hadde, samt et betydelig overtak hva gjaldt luftstyrke, mens grekerne hadde bl.a. en fordel av lettere og raskere tilgang på ulike forsyninger, samt lettere tilgang hva gjaldt kommunikasjon, avstandene var rett og slett til deres fordel.¹⁰³ David Brewer viser til at det har vært en del diskusjoner rundt hvem som hadde fordelene hva gjaldt størrelsen på troppene, og han mener at det kan virke som de to landenes representative tropper totalt sett var omtrent like store.¹⁰⁴ Altså, i utgangspunktet, ingen direkte fordel til noen av partene her. Dette var altså det man kan betrakte som fordelene Hellas og Italia hadde overfor hverandre i utgangspunktet og i teorien, men i praksis viste historien seg å bli en ganske annen, spesielt for Italias strategiske planer. Været spilte rett og slett Mussolinis utsendte et puss, og skal ha vært en avgjørende faktor i hvordan dette utspilte seg.¹⁰⁵ Det dårlige været som oppstod gjorde forutsetningene mye vanskeligere for de italienske styrkene, både med tanke på deres luftstyrke og deres bruk av tanks på bakken.¹⁰⁶

Med Alexandros Papagos i ledelsen utmanøvrerte i første omgang de greske styrkene de italienske styrkene med Prasca som leder for de italienske troppene.¹⁰⁷ Italienerne ble rett og slett slått på strategisk overlegent vis av Papagos og hans greske mannskap.¹⁰⁸ Dette fikk konsekvenser for Prasca, som gradvis fikk minsket sin posisjon i det italienske militæret og ble i slutten av november 1940 beordret til å tre til side og forlate sine oppgaver.¹⁰⁹ Grekerne hadde fått overtaket, og etter noen dager med kriging på Korçe i Albania ble de italienske styrkene presset til å gi opp og trekke seg ut av denne byen, til stor jubel og glede for grekerne, men også for mange andre rundt om i verden som ønsket gresk seier og problemer for Mussolini og de store italienske planene.¹¹⁰ Begge parter hadde store utfordringer, ikke minst pga. det ekstra kalde og dårlige været, men Brewer påpeker at det var italienerne som hadde det verst noe en oversiktsliste over de italienske forsyningene fra 4. Desember 1940,

---

¹⁰³ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 4 kap. 2

¹⁰⁴ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 4 kap. 2

¹⁰⁵ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 4 kap. 2

¹⁰⁶ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 4 kap. 2

¹⁰⁷ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 5 kap. 2

¹⁰⁸ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 5 kap. 2

¹⁰⁹ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 5 kap. 2

¹¹⁰ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 5-6 kap. 2

etter en måneds krigføring, vitner om.¹¹¹ Bl.a. var det ingen reserverasjoner, ingen klær av ull, og hva gjelder medisinsk utstyr var det så mangelfullt at det fikk katastrofale konsekvenser for de italienske soldatene.¹¹²

29. Januar 1941 døde den greske statsministeren Ioannis Metaxas, og ble erstattet av Alexandrhos Korizis. Dette var etter måneder hvor de greske styrkene hadde gjort stor suksess i Albania ved å kjempe til seg byer/områder fra italienerne og gitt Mussolini og hans utvalgte flere skudd fra baugen.¹¹³ Ved slutten av Desember 1940 hadde nok en italiensk kommandant måttet gå vekk fra sin stilling, Ubaldo Soddu, etterfølgeren til Prasca, som også hadde lidd betydelige tap sammen med sine undersåtter, selv om den endelige avsigelsen ble gitt pga. det som skal ha vært helseproblemer.¹¹⁴ Han ble erstattet av Ugo Cavallero. Han fikk i hvert fall forbedret situasjonen hva gjaldt forsyninger.¹¹⁵ En som virker å hele tiden hatt stor tro på det italienske prosjektet, selv etter flere begredelige tap, var Mussolini, men selv hans optimisme skal visstnok ha begynt å dale litt etter personlig å ha observert en italiensk offensiv mot grekerne med mål om å vinne tilbake landsbyen Klisura.¹¹⁶ Dette italienske gjenvinningsforsøket begynte på morgenen 9. Mars 1941 med en Mussolini som var overbevist om at hans mannskap i utgangspunktet hadde overtaket før det hele tok til, men som tidligere møtte de et strategisk godt forberedt gresk mannskap som gjorde selv Mussolini usikker på umiddelbar suksess.¹¹⁷ Til tross for at Mussolini igjen hadde kommet på offensiven og sett store potensialer for italiensk seier anno 13. Mars, etter en uke med prøving og feiling avsluttet Mussolini og Italia sine offensiver 16. Mars, dagen etter at Cavallero hadde gitt Mussolini en beskjed som kan virke som et hint om at det nå nærmet seg et tidspunkt for å vurdere retrett.¹¹⁸

Mens krigingen i Albania mellom Italia og Hellas pågikk, var det flere spørsmål og potensielle utfordringer som man i bl.a. Hellas måtte finne ut av, hvor det spesielt ble snakket om et samarbeid/hjelp fra britene, i hovedsak med tanke på et fryktet tysk angrep.¹¹⁹ Det

---

¹¹¹ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 6-7 kap. 2

¹¹² Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 7 kap. 2

¹¹³ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 8 kap. 2

¹¹⁴ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 8-9 kap. 2

¹¹⁵ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 9 kap. 2

¹¹⁶ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 9 kap. 2

¹¹⁷ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 9 kap. 2

¹¹⁸ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 9-10 kap. 2

¹¹⁹ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 10-11 kap. 2

endte etterhvert opp med to avtaler mellom Hellas og England, 4. Mars 1941, som ble framforhandlet av britiske representanter og Papagos og Korizis i Aten.¹²⁰ Den første avtalen gikk utpå at britene skulle sende 100 000 menn til Hellas for militær støtte, mens den andre avtalen handlet om å sette en felles linje noe mer tilbake og kortere enn grekerne hadde i utgangspunktet, og siden Papagos ikke ville gi fra seg områder de hadde tilkjempet seg endte det med at Metaxas-linjen likevel ble holdt av greske styrker da tyskerne kom for å invadere Hellas.¹²¹

Grekerne prøvde å overtale tyskerne til å fungere som en slags fredsmekler og bindeledd mellom Hellas og Italia, som et forsøk på å hindre tyske angrep, samt at Vlachos prøvde seg med en skriftlig oppfordring rettet mot Hitler hvor han forsøkte å overbevise den tyske lederen at Hellas ikke ønsket konflikt og var fredfulle.¹²² Ingen av delene virker det som de fikk respons på, og endte opp med å godta britisk hjelp i forbindelse med det ventede tyske angrepet.¹²³

3.2. Avisene om den gresk-italienske krigen

Aftenposten har 29. Oktober 1940, dagen etter at krigen mellom Italia og Hellas brøt ut, med følgende overskrift: «Krigens største sjøslag under utvikling.», og viser til meldinger om at det allerede på dette tidspunktet foregår et sjøslag mellom italienerne og grekerne, hvor visstnok også britiske tropper nå har tatt del, og i følge avisen går det mot et voldsomt sjøslag hvor det også forventes at italienske fallskjermssoldater vil kastes inn i miksen.¹²⁴ Overskriften gir helt klart inntrykk av at noe sensasjonelt er i gjære, og det faktum at de har med flere korte underoverskrifter rett under overskriften og rett under hverandre med nyheter som er med på å bygge oppunder at nå er det full kriging på gang.¹²⁵ Altså virker det ikke som Aftenposten her sparer noe særlig på kruttet, og det i sammenheng med at det her, tilsynelatende, meldes om et offensivt og kampklart Italia, kan man få en følelse at det er noe positivt som nå er satt i gang. Dette skrives jo selvfølgelig ikke noe sted her, og ut ifra selve informasjonen i teksten virker ikke den å bære preg av at det ligger noen form for propaganda bak. Men saken løftes i hvert fall tydelig fram på avisens forside, noe som ikke nødvendigvis er så rart i seg selv med tanke

---

¹²⁰ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 11 kap. 2

¹²¹ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 11 kap. 2

¹²² Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 12 kap. 2

¹²³ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 12 kap. 2

¹²⁴ Aftenposten, 29. Oktober 1940, s. 1

¹²⁵ Aftenposten, 29. Oktober 1940, s. 1

på at dette er og ligger an til å bli en betydelig greie framover. Kanskje vanskelig å si sikkert om dette minner mest om entusiasme og positivisme eller om det er en slags form for å slå alarm? Muligens skremsepropaganda? Saken er i hvert fall veldig tilgjengelig for det norske folk å få med seg. I tillegg til på forsiden får saken også ytterligere plass på neste side. Her står det bl.a. om at det enn så lenge ikke virker å være snakk om noen krig rent «folkerettslig».¹²⁶ Samme dag opererer Morgenbladet på sin forside med følgende overskrift: «Krig mellom Italia og Hellas», som virker å være dagens hovedoverskrift for avisens første side.¹²⁷ En mer nøytral overskrift er det vanskelig å finne. Overskriften vitner om en avis som, ja, forholder seg til at de ikke skal skrive noe i retning av noe anti-tysk, men som samtidig ikke er interessert i å føre noen form for propaganda til tyskernes favør. De framstår rett og slett veldig objektive og nøytrale her. Teksten rett under består bl.a. av en melding om at de italienske krav til Hellas ikke ble møtt, og at Metaxas har oppmuntret sitt greske folk til kamp for nå ventet man at Mussolini og Italia ville gjøre alvor av sin trussel om gå til krig for å få kontroll over de ønskede områdene i Hellas.¹²⁸ Meldingen kommer fra Aten og har nådd Morgenbladet via Tysk Telegrambyrå og N.T.B., men virker å stemme bra med virkeligheten og sånn sett virker den heller ikke å være preget av et sensurapparat.¹²⁹ Denne saken og den pågående situasjonen i Hellas virker generelt å prege store deler av denne utgavens frontside, hvor de har flere saker på siden om nettopp dette eller sterkt relaterte hendelser og forhold.¹³⁰ I avisnummeret for 30. Oktober har de også med nyheter om denne saken. Da med «Heftige kamper mellem italienere og hellenere» som den store overskriften på forsiden.¹³¹ Også dette en overskrift som virker veldig nøytral. Samme dag har Aftenposten også en sak om dette øverst på sin forside med overskriften «Kampene øker i Hellas.»¹³² Dette er tilsynelatende heller ingen overskrift som gir noe inntrykk hverken av sympatier og antipatier eller en redaksjon sterkt preget av sensurering og propaganda press. Det eneste Fritt Folk har på sin forside 30. Oktober 1940 som kan betraktes som direkte relatert til den samme aktuelle krigssituasjonen er saken som har følgende overskrift: «England innrømmer dobbeltspillet».¹³³ Meldingene som vises til her gir informasjon om at det nå innrømmes at Hellas og Storbritannia har lagt planer sammen, at britene har hjulpet grekerne med hensyn til

---

¹²⁶ Aftenposten, 29. Oktober 1940, s. 2

¹²⁷ Morgenbladet, 29. Oktober 1940, s. 1

¹²⁸ Morgenbladet, 29. Oktober 1940, s. 1

¹²⁹ Morgenbladet, 29. Oktober 1940, s. 1

¹³⁰ Morgenbladet, 29. Oktober 1940, s. 1

¹³¹ Morgenbladet, 30. Oktober 1940, s. 1

¹³² Aftenposten, 30. Oktober 1940, s. 1

¹³³ Fritt Folk, 30. Oktober 1940, s. 1

bedre og moderne ting, og at britene skal være tilgjengelig til å hjelpe grekerne om nødvendig med den britiske flåte.¹³⁴ Men hvorfor det omtales som et «dobbeltpill» av Fritt Folk virker noe merkelig. De kunne jo f.eks. bare skrevet noe sånn som at: Britene innrømmer å ha inngått samarbeid med grekerne. Eller noe sånt. Fritt Folk er selvsagt støttende til bl.a. Tyskland og skeptiske til deres fiende Storbritannia, og derfor bruker man nok en slik sak til å slenge på noen ord og bemerkninger som gir assosiasjoner til at britene er skumle og utspekulerte og absolutt ikke kan stoles på. 1. November fortsetter Morgenbladet å ha fokus på konflikten mellom Italia og Hellas på sin forside, med flere saker med relevans for den gresk-italienske krigen.¹³⁵ Den ene saken på forsiden handler om aktuelle spekulasjoner om en mulig endring i den greske politikken, for nå antydes det at Hellas vil bli mer lydige overfor italienerne og de andre aksemaktene å gå med på å gi Italia de ønskede områdene for å skape fred.¹³⁶ Samtidig antas det at Hellas vil gå med på å ikke danne et samarbeid med britene i framtiden.¹³⁷ Det antydes også at bakgrunnen for denne endringen ligger i nylige diplomatiske involveringer fra aksemaktens side, som da skal ha lagt et ytterligere press på Hellas til å lystre mer etter aksemaktens krav.¹³⁸(?)

I utgaven av Fritt Folk 29. Oktober 1940 tar de også, i likhet med Morgenbladet og Aftenposten, opp de nettopp oppståtte konfliktene mellom Hellas og Italia (fra dagen før), og bruker en nokså avslørende overskrift: «Kong Georg og Metaxas fører Hellas ut i en vanvittig konflikt med Italia.», som gir et klart inntrykk av hvem de som står bak dette oppslaget i Fritt Folk mener er den dumdristige og ikke minst den ansvarlige part for konfliktene disse landene i mellom.¹³⁹ Underoverskriften i denne saken er kanskje vel så avslørende og lite nøytral: «Midlertidig italiensk besettelse for å hindre de britiske anslag mot landets uavhengighet.». Det virker her som det er Italia som gjør det som er nødvendig for å stoppe britiske planer, mens det er britene som her virker å være de slemme og utspekulerte. Saken står kort omtalt på forsiden, og fortsetter med noe mer innhold på side 5 i samme utgave.

5. Desember viser Morgenbladet bl.a. til at situasjonen i krigen mellom Italia og Hellas har bedret seg noe for italienerne. Snøstormen, som skal ha gjort det spesielt utfordrende for de

---

¹³⁴ Fritt Folk, 30. Oktober 1940, s. 1

¹³⁵ Morgenbladet, 1. November 1940, s. 1

¹³⁶ Morgenbladet, 1. November 1940, s. 1

¹³⁷ Morgenbladet, 1. November 1940, s. 1

¹³⁸ Morgenbladet, 1. November 1940, s. 1

¹³⁹ Fritt Folk, 29. Oktober 1940, s. 1

italienske styrkene, har visstnok roet seg betraktelig, og nå skal det derfor gå mer etter planen for dem.¹⁴⁰ Hvilken side som per da hadde overtaket skal, ut ifra hvordan Morgenbladet skriver om det, virke å komme an på hvilken av kampene i kampen man ser på.¹⁴¹ Men krigføringen skal nå ha tatt seg skikkelig opp igjen, og Italia virker, ut ifra slik jeg tolker Morgenbladet, totalt sett å ha bedre kontroll nå som uværet i større grad skal ha lagt seg.¹⁴² Det virker også her som at Morgenbladet kun videreformidler det de har fått meldinger om på en objektiv måte. David Brewer viste jo til en liste med en situasjonsoversikt fra per 4. Desember 1940, hvor tilstanden for de italienske ressursene ikke så særlig lystig ut, men informasjonen Morgenbladet viser til 5. Desember, som er preget av situasjonen anno 4. Desember, gir et tydelig inntrykk av at ting, tilsynelatende nettopp, har endret seg til det bedre for det italienske mannskapet. Men virker samtidig ikke å være opplyst om en slik liste på daværende tidspunkt. Mulig dette var noe man ikke hadde oversikt over akkurat da.

Hva gjelder hendelsene mellom Italia og Hellas i Mars hvor de italienske styrkene slet med å få has på de greske, og som endte med at de måtte gi opp i Albania, er dette noe det virker som nevnes lite i avisen Fritt Folk. Det stod i hvert fall tilsynelatende ingenting om dette på forsiden av avisutgavene fra og med 10. Mars og til og med 19. Mars 1941. Hvorfor det egentlig? For italienerne var dette i ferd med å bli et mislykket prosjekt, og siden det var vanskelig å få pyntet spesielt på sannheten, var det nok gjort tydelig at dette ikke var noe man ønsket å formidle og i hvert fall ikke vektlegge i pressen. Derfor er det neppe rart at i hvert fall Fritt Folk lot være å fokusere på dette. 20. Mars stod det kun kort nevnt om britiske styrker til Hellas, som tyskerne på det tidspunktet ikke hadde noe mer å legge til av informasjon.¹⁴³ 11. Mars står det riktignok om Hellas på avisens siste side. Her er overskriften på saken: «Hellas akter ikke å slutte fred.», med påfølgende underoverskrift: «Edens besøk i Aten har virket stimulerende på de engelsksyke grekere».¹⁴⁴ Hovedoverskriften er kanskje ikke så kontroversiell, i hvert fall ikke til å være Fritt Folk. Men de legger det her fram som at det er grekerne som er problemet og er de som ikke ønsker fred. Slik framstår det i hvert fall av overskriften. Dessuten er spesielt bruken av «engelsksyke grekere» i underoverskriften noe som gir et tydelig tegn på hvilken side av saken avisen står på. Ikke det at man lurer på det altså. Men det er jo en såpass usaklig språkbruk såpass tidlig i teksten, som en underoverskrift

---

¹⁴⁰ Morgenbladet, 5. Desember 1940, s. 1 og 6

¹⁴¹ Morgenbladet, 5. Desember 1940, s. 1 og 6

¹⁴² Morgenbladet, 5. Desember 1940, s. 1 og 6

¹⁴³ Fritt Folk, 20. Mars 1941, s. 1

¹⁴⁴ Fritt Folk, 11. Mars 1941, s. 12

tross alt er, at det er vanskelig å se for seg at en person som ikke allerede var fast leser av Fritt Folk, men som var litt nysgjerrig på om avisen kunne ha noe vettdukt å komme, ville fortsatt å lese denne saken, og i hvert fall da med samme åpenhet for at redaksjonen bak den trykte saken kunne være saklige og utelukkende objektive. Selve teksten er derimot skrevet som en referering til det som meldes fra Aten, og virker ikke å være i nærheten av å ha en slik propagandisk språkbruk som det som er brukt i overskriftene.¹⁴⁵ Med tanke på at Morgenbladet virker å ha en identisk tekst, i hvert fall angående dette temaet, i sin avis samme dag, og at det står «Aten, 10. mars» mellom overskriftene og teksten, er det helt klart at dette er en referanse som ord for ord er hentet fra en eller flere meldinger fra Aten.¹⁴⁶¹⁴⁷ Her skrives det bl.a. om spørsmålene som i forkant av den greske beslutningen om ikke å inngå fred og fortsette å kjempe videre mot, i første omgang, italienerne florerte. Det skrives selvsagt også om den avgjørelsen som grekerne nå har tatt, og at Edens besøk skal ha gitt grekerne tiltro til at de vil få hjelp utenfra, f.eks. fra britene, men at det samtidig skal finnes en god del skepsis til dette som i hovedsak går ut på at med et samarbeid med britene vil det helt garantert føre til et betraktelig dårligere og, for Hellas, farligere forhold til Tyskland, noe som det hevdes videre vil gjøre den greske posisjonen på Balkan ekstra sårbar.¹⁴⁸ Samme dag står det i Morgenbladet, på forsiden, om det samme med følgende overskrift: «Hellas beredt til å kjempe videre.», med påfølgende underoverskrift: «Livlig på den albanske front».¹⁴⁹ Det er på mange måter den samme overskriften som Fritt Folk benytter seg av, bare vinklet på en total motsatt måte. Begge overskriftene gir jo et ganske tydelig inntrykk av som har skjedd og hva man nå skal lese videre om, men for Morgenbladet er det viktig å formulere det på en slik måte at det blir tydelig for leseren at det grekerne her har besluttet seg for å gjøre er nærmere å være en inspirasjonsverdig og modig beslutning enn en dum/sta/egoistisk/ondsinn/dårlig beslutning, i motsetning til det Fritt Folk gir inntrykk av med sin overskrift. Samtidig er ikke Morgenbladets overskrift av en nødvendigvis rosemalende sort, og kan absolutt betraktes som en mer eller mindre nøytral overskrift. Nøytral og svært lite kontroversiell, uansett hvilken side av krigen man tilhører, er i hvert fall slik jeg anser avisens underoverskrift for å være. Teksten som følger er identisk med det som står på trykk i Fritt Folk, med unntak av at Morgenbladet også har lagt til meldinger om kamper som hadde pågått i Albania mellom

---

¹⁴⁵ Fritt Folk, 11. Mars 1941, s. 12

¹⁴⁶ Morgenbladet, 11. Mars 1941, s. 1

¹⁴⁷ Fritt Folk, 11. Mars 1941, s. 12

¹⁴⁸ Fritt Folk, 11. Mars 1941, s. 12

¹⁴⁹ Morgenbladet, 11. Mars 1941, s. 1

greske og italienske styrker, og med noen britiske fly involvert, bl.a. i Tepelini.¹⁵⁰ Dette er, tilsynelatende, i hvert fall ikke noe Fritt Folk meldte om samme dag. Aftenposten, 11. Mars, bruker også samme melding/meldinger fra Aten for å dekke nyhetene om samme sak. «Hellas vil ikke slutte fred.» er deres overskrift i denne sammenheng, noe som virker å ha en påfallende lik klang som den overskriften Fritt Folk opererte med.¹⁵¹ Det som kanskje er litt rart er at mens Morgenbladet i samme moment har med oppdateringer om kampene i Albania i tillegg til informasjonen om den greske erklæringen, og Fritt Folk også har med akkurat det samme som Morgenbladet om den greske erklæringen, har Aftenposten tilsynelatende bare tatt med en forkortet versjon av saken om disse greske beslutningene (fordelt på side 1 og 5 i avisen).¹⁵² Delen som forteller om skepsisen til denne beslutningen er ikke med i Aftenposten, men med i de to andre avisenes utgaver. Hvorfor det? Kanskje de bare ikke hadde rukket å få med alt på trykk? De skriver til gjengjeld om hendelsene i Tepelini, bare et annet sted under en ny overskrift.¹⁵³

10. Mars 1941 formidler Morgenbladet at de greske troppene ikke har planer om å stoppe deres kamp mot Italia i Albania.¹⁵⁴ Problematikken som legges fram her virker å være hvordan grekerne skal forholde seg til det at med britisk hjelp, noe som i utgangspunktet er positivt, kan det samtidig føre til et mye mer anstrengt forhold til tyskerne.¹⁵⁵ Utover det virker Morgenbladet å skrive nokså rett fram om det som skjer uten å bruke spesielt store ord, og det virker sånn sett i hvert fall ikke som avisen her er brukt til noen tydelig tysk propaganda. Aftenposten skriver samme dag i første omgang om at grekerne har tatt 3000 mann til fange de siste få dagene, og skriver generelt om heftige kamper mellom de to partene på flere fronter.¹⁵⁶ Det virker tilsynelatende å her bli omtalt på en saklig og nøytral måte, hvor de går passe i detalj på hvem og på hvilken måte de ulike partene i de ulike situasjonene kommer best ut av det i form av militær seier. Det meldes f.eks. om at det er de greske styrkene som har begynt best der hvor krigføringen har innledet med bruk av sperreild, og at de skal ha kjempet Italia tilbake ved Malina.¹⁵⁷ Det meldes her også om betydelige italienske

---

¹⁵⁰ Morgenbladet, 11. Mars 1941, s. 1

¹⁵¹ Aftenposten, 11. Mars 1941, s. 1 og s. 5

¹⁵² Aftenposten, 11. Mars 1941, s. 1

¹⁵³ Aftenposten, 11. Mars 1941, s. 5

¹⁵⁴ Morgenbladet, 10. Mars 1941, s. 1

¹⁵⁵ Morgenbladet, 10. Mars 1941, s. 1

¹⁵⁶ Aftenposten, 10. Mars 1941, s. 1

¹⁵⁷ Aftenposten, 10. Mars 1941, s. 1

luftangrep hvor flere greske byer etter rapportene skal ha blitt hardt rammet. Samtlige av disse opplysningene virker det som er kommet fra Beograd i Serbia.¹⁵⁸

4. Mars 1941 i Fritt Folk står det på side 12 skrevet noe som er tilknyttet krigen mellom Italia og Hellas, hvor overskriften er: «Italienske torpedo- og ubåter rensker opp i Middelhavet og i Atlanteren».¹⁵⁹ Spesielt ved å skrive «rensker opp» gir de avisens lesere i hvert fall et inntrykk av hvilken side avisen står på og for hvem de forsøker å spre propaganda på vegne av. Det hjelper selvfølgelig hvis man allerede har en tydelig forståelse av hvordan avisen opererer og hvilke holdninger dens redaksjon besitter før man leser en sak som dette her. Her står det riktignok ikke bare om hendelser direkte relatert til Hellas, men det vises i hvert fall til italienske triumfer over greske styrker, med britisk støtte, hvor spesielt 1. Mars trekkes fram som en ekstra god dag på jobb for de italienske luftstyrker.¹⁶⁰ Det dårlige været, som Brewer, som tidligere nevnt, trakk fram som en viktig faktor for de italienske problemene i deres krig mot Hellas, skal 1. Mars, i følge det som står i Fritt Folk, ha vært såpass bra at det har bidratt til italiensk suksess.¹⁶¹ I samme artikkel, men muligens ikke like tilknyttet til den greske situasjonen, biter jeg med merket i at ordet «våre» blir brukt om en ubåt, tilsynelatende italiensk, som skal ha senket noen dampskip i Atlanterhavet.¹⁶² Det virker altså som at Fritt Folk betrakter de italienske ubåtene som representanter for «oss», og siden Fritt Folk tross alt gis ut i Norge er «vi» da, av Fritt Folk, sett på som en del av den samme parten, eller laget om du vil, som italienerne. Avisen mener muligens kun «vi» som dekkende for avisen Fritt Folk, de faste leserne av Fritt Folk, og NS-medlemmene, men når det nå en gang står slik i en norsk avis virker det jo nesten som de taler for at dette gjelder for Norge og hele det norske folk. Italienerne er jo på parti med tyskerne, og tyskerne har okkupert Norge, og da blir fort Norge som helhet trukket med i samme bås, selv om det ikke var noe flertall i Norge som skulle tilsi en slik støtte til italienske ubåter på krigstokt. En slik retorikk har sikkert Fritt Folk brukt flere ganger, men det er hittil første gang jeg har sett akkurat dette i skriverier knyttet til min oppgave. Denne utgavens Balkan-innhold begynner på forsiden, før det meste av relevant innhold står på siste side (side 12). Det eneste direkte relevante på forsiden hva angår Hellas er nyheten om at britene påstår at dersom tyskerne for alvor gjennomfører et angrep på Hellas er det fritt fram for dem å ha krigsskip på plass i Svartehavet uten at av den grunn bryter noen

---

¹⁵⁸ Aftenposten, 10. Mars 1941, s. 1

¹⁵⁹ Fritt Folk, 4. Mars 1941, s. 12

¹⁶⁰ Fritt Folk, 4. Mars 1941, s. 12

¹⁶¹ Fritt Folk, 4. Mars 1941, s. 12

¹⁶² Fritt Folk, 4. Mars 1941, s. 12

regler.¹⁶³ Morgenbladet skriver samme dag mer eller mindre om de samme hendelsene, men gjør det på en litt annen måte. For det første har de viet det italiensk-relaterte innholdet i hovedsak til avisens forside, også har de ikke minst brukt en helt annen type overskrift for oppsummeringen av det spesielt de italienske styrker har foretatt seg rundt om i verden de siste dagene.¹⁶⁴ Overskriften deres er: «Italienske styrker i Kufra overmannet.»¹⁶⁵ Mens da Fritt Folk har en overskrift som gir inntrykk av at alt går på skinner for italienerne og løfter fram det positive fra første sekund, har Morgenbladet helt fra starten av, med sin overskrift, fokuset på hva som har gått galt for dem. På forsiden av Fritt Folk 5. Mars står det nevnt kort om uro knyttet til den greske regjeringen.¹⁶⁶ De viser til meldinger om at Tyskernes aksjoner i Bulgaria skal ha påvirket sterkt til at regjeringen muligens kommer til å gå av, og det vil i så fall bli satt inn en ny regjering som er klar for å inngå fred med tyskerne og resten av aksemaktene.¹⁶⁷ Selv om det henvises til konkrete meldinger fra utlandet og skrives ganske kort og tilsynelatende objektivt og faktabasert, er det neppe noen i redaksjonen til Fritt Folk som mener at hvis det går mot et slikt regjeringsskifte i Hellas at det er en negativ hendelse. Egentlig litt overaskende at det ikke brukes større ord og gis mer ros til aksemaktene enn hva som her er tilfelle fra Fritt Folk sin side. Hovedoverskriften her gir heller ikke noe mer enn bare et inntrykk av hva som er det aktuelle i spesielt Hellas akkurat nå: «Gresk regjeringskrise og separatfred med Aksen».¹⁶⁸ Det ligger jo sikkert enn del forhåpninger bak en slik overskrift, og det kan være at redaksjonen ville vente med å gå for hardt ut med noe som tross alt fortsatt var veldig usikkert. 7. Mars står det kort på siste side av Fritt Folk om at den britiske utenriksministeren Anthony Eden hadde forlatt Aten, og at det skal ha blitt hevdet blant politikere i Berlin at dette var til stor glede for grekerne selv.¹⁶⁹ I følge de rapportene som Fritt Folk her forholder seg til skal disse politikerne, i denne sammenheng, betraktet dette som et slags bevis for en dårlig ført britisk politikk i Sørøst-Europa.¹⁷⁰ Det er selvfølgelig ikke noe sjokk at tyske politikere hevder at den britiske politikken på mange måter er helt feil. Det er heller ikke noe sjokk at Fritt Folk melder om dette. At de melder om dette er kanskje naturlig nok i seg selv, men de viderefører da helt ukritisk dette fra Berlin og virker ikke på noen måte opptatt av å problematisere det som skal ha blitt påstått i disse kretsene. Det er for

---

¹⁶³ Fritt Folk, 4. Mars 1941, s. 1

¹⁶⁴ Morgenbladet, 4. Mars 1941, s. 1

¹⁶⁵ Morgenbladet, 4. Mars 1941, s. 1

¹⁶⁶ Fritt Folk, 5. Mars 1941, s. 1

¹⁶⁷ Fritt Folk, 5. Mars 1941, s. 1

¹⁶⁸ Fritt Folk, 5. Mars 1941, s. 1

¹⁶⁹ Fritt Folk, 7. Mars 1941, s. 12

¹⁷⁰ Fritt Folk, 7. Mars 1941, s. 12

så vidt ingen direkte hylling av tyskerne i denne saken, og avisen viderefører bare det de har hørt, men fokuset er helt klart på Tyskland og det er ingen andre parters stemmer som blir vektlagt her som et alternativ til de tyske.

Mandag 17. Mars 1941 skriver Morgenbladet om at det skal ha blitt observert 5 divisjoner med britiske soldater transportert til ulike havner i Hellas, informasjon etter hvordan situasjonen var per 15. Mars.¹⁷¹ På samme forside skriver de også om at de italienske styrker i Albania visstnok nærmer seg en offensiv i Hellas man, ut i fra rapporter fra Aten, frykter er såpass kraftfull at det vil være en avgjørende hendelse for krigens videre forløp, med bl.a. bruk av et våpen som foreløpig da ikke hadde vært i bruk enda.¹⁷² Morgenbladet sprer videre informasjon de selv har fått utenifra og gir nok da det riktige inntrykket av hvordan man bl.a. i Aten opplever situasjonen. Samtidig ble dette meldt dagen etter at Mussolini har tilbakekalt sine italienske styrker fra Albania, noe som trolig betyr at Morgenbladet akkurat ikke hadde fått med seg siste nytt. I avisutgaven dagen etter står det fortsatt ikke noe om at de italienske styrker har gjort retrett, men det står om en italiensk offensiv mot grekerne som etterhvert, etter gresk sterkt gresk motstand, skal ha begynt å avta.¹⁷³ Beskrivelsene av disse hendelsene virker å være noenlunde i takt med det David Brewer skildrer i sin bok, men bare at det virker som at Morgenbladet er mer enn en dag på etterskudd. Men ut i fra hvordan avisen omtaler nyhetene og hendelsene er det ingenting som tyder på at de har noen agenda eller føler seg presset/truet til å gi en feilaktig fremstilling av tingenes tilstand. De virker rett og slett å formidle nyhetene knyttet til disse hendelsene på en oversiktlig og ikke minst objektiv måte. En annen relevant sak som ble presentert på forsiden av samme avisutgave var en slags fortsettelse på saken om at det var blitt observert britiske tropper av betydelig art på havner i Hellas, som det stod om i avisen fra dagen før.¹⁷⁴ Nå var bl.a. fokuset på hvordan tyskerne forholdt seg til og responderte på disse nyhetene, og selv om de skal ha funnet dette svært interessant skal de også ha gjort det klart at de ikke tok dette på ramme alvor før også tyske kilder kunne bekrefte dette.¹⁷⁵

I motsetning til Fritt Folk(?) skriver Aftenposten om hendelsene i Albania tidsspennet 10.-19. Mars, i hvert fall noe. 17. Mars fokusere avisen først og fremst på de angivelige britiske

---

¹⁷¹ Morgenbladet, 17. Mars 1941, s. 1

¹⁷² Morgenbladet, 17. Mars 1941, s. 1

¹⁷³ Morgenbladet, 18. Mars 1941, s. 1

¹⁷⁴ Morgenbladet, 18. Mars 1941, s. 1

¹⁷⁵ Morgenbladet, 18. Mars 1941, s. 1

troppene i Hellas, men skriver også noe om selve krigssituasjonen i Albania. Angående de britiske troppene omtaler de det som noe som har blitt et mer og mer troverdig rykte, men som man enda ikke kan si med hundre prosent sikkerhet at stemmer da det enda ikke er gitt noen bekreftelse på dette, og viser samtidig til at tyskerne har gjort det klart at de kommer til å angripe Hellas dersom dette stemmer.¹⁷⁶ Hva gjelder selve krigssituasjonen mellom Hellas og Italia skriver de at det er de italienske styrkene som er på offensiven og at dette bare har forsterket seg.¹⁷⁷ Samtidig er det få detaljer å hente her, i hvert fall ikke på forsiden. Og det er her fokus på en italiensk offensiv, mens kampene i Albania jo skal ha stoppet dagen før. Dette minner med andre ord om det som var tilfellet for Morgenbladet, og sånn sett er det ikke berettiget å anta at den ene er noe «verre» enn den andre i denne sammenheng og eventuelt har noen andre agendaer. 18. Mars har Aftenposten igjen skrevet om hendelsene i Albania. Med overskriften «Italienerne går atter til angrep i Albania.» skriver de om kampene mellom de to partenes styrker om byen Tepelini.¹⁷⁸ Her skriver de også om forsterket offensiv hos italienerne sammenliknet med dagen før, som her dreier seg om en økning av intensitet fra en roligere Søndag 16. Mars til Mandag 17. Mars hvor det hadde spisset seg mer til igjen.¹⁷⁹ Her viser selvsagt avisen til hendelsene for de to dagene før den ble gitt ut.

3.3. Victor Mogens om den gresk-italienske krigen

28. Oktober 1940 skriver Mogens et dagboknotat om italienske krav om greske områder, som ble gitt i retning Hellas, som Hellas og statsminister Ioannis Metaxas da responderte på ved å mane til kamp for landet, noe som igjen førte til at italienerne begynte sin offensiv inn i Hellas.¹⁸⁰ Han virker her kun å ha skrevet ned kort om det han besitter av informasjon om situasjonen, og gir ingen inntrykk av å tilhøre noen side. 30. Oktober 1940 noterer han kort om at italienerne fortsetter med ytterligere offensiver inn i Hellas.¹⁸¹

Mogens skriver i en av hans mange kronikker om krigen mellom Italia og Hellas, hvor han tidlig påpeker at han allerede i en tidligere kronikk har omtalt Hellas som et land som stod i fare for å bli innlemmet i krigen, og at det at de nå var blitt trukket inn i krigen var alt annet enn en overraskelse.¹⁸² Han poengterer videre at Hellas, under ledelse av, det han betrakter å

---

¹⁷⁶ Aftenposten, 17. Mars 1941, s. 1

¹⁷⁷ Aftenposten, 17. Mars 1941, s. 1

¹⁷⁸ Aftenposten, 18. Mars 1941, s.1

¹⁷⁹ Aftenposten, 18. Mars 1941, s. 1

¹⁸⁰ Mogens, *Krigens År 1940 – Årets Verdenshistorie*, s. 600

¹⁸¹ Mogens, *Krigens År 1940 – Årets Verdenshistorie*, s. 600

¹⁸² Mogens, *Krigens År 1940 – Årets Verdenshistorie*, s. 613

være en diktator, Metaxas, hadde et valg om hvorvidt de skulle støtte britene eller tyskerne og aksemaktene.¹⁸³ Dette valget var det ikke noe gitt svar på i følge Mogens, men viser til at «man» (hvem nå enn han sikter til her) trodde at det var såpass mye skepsis til bl.a. britenes militære muligheter for å sikre seier over aksemaktene at grekerne ikke ville tørre å støtte dem.¹⁸⁴ I innledningen til denne kronikken er det vanskelig å tolke helt på hvilken side Mogens selv befinner seg, men han er kjent for å ha vært tyskervennlig, og det er ingenting her som tyder på at han var spesielt kritisk til det som foregikk. Han skriver det mest som at det som nå foregår det skjer og at de ulike aktørene, enten de liker det eller ikke, må forholde seg til dette som best de kan og ta smarte avgjørelser, uten at han pålegger f.eks. tyskerne noe tydelig skyld for det som foregår. I hovedsak beskriver han kun det som skjer, men har også egne betraktninger og synspunkter rundt de ulike krigshendelsene, uten at han virker å være for bombastisk. Samtidig er det interessant at han er mer opptatt av å påpeke at Metaxas er diktator og at det kanskje ikke er så lurt å støtte England for de virker sannsynlige å komme ut av krigen som tapere, enn å i det hele tatt komme med noe som kan minne om kritikk av det Hitler og Tyskland med sine allierte foretar seg. I hans «Utenrikspolitisk Dagbok» har noen Hellas-relaterte notater for samtlige av de seks første dagene av November 1940.¹⁸⁵ Det illustrer at det er betydelig med aktivitet knyttet til den italienske krigføringen mot Hellas.

22. November noterer Mogens seg i dagboka at grekerne har gått inn i Koritza for å vinne den tilbake fra italienerne, og at de italienske styrker nå sliter og må trekke seg lenger tilbake pga. press fra de greske styrkene.¹⁸⁶ 1. Desember nevner han kort at det er ytterligere kamper mellom italienske og greske styrker i Albania, denne gangen kjemper de om byen Pogradetz.¹⁸⁷

1. Januar har Mogens skrevet kort i dagboka om kamper mellom italienske og greske styrker hvor det virkelig hadde tilspisset seg og italienerne hadde bl.a. satt i gang en kraftig fly-offensiv.¹⁸⁸ 10. Januar nevner han kort om gresk seier over italienerne i kampen om besittelse av den albanske byen Klisura.¹⁸⁹ Han tar seg også tid, 13. Januar, til å kort nevne endringene i

---

¹⁸³ Mogens, *Krigens År 1940 – Årets Verdenshistorie*, s. 613

¹⁸⁴ Mogens, *Krigens År 1940 – Årets Verdenshistorie*, s. 613

¹⁸⁵ Mogens, *Krigens År 1940 – Årets Verdenshistorie*, s. 612

¹⁸⁶ Mogens, *Krigens År 1940 – Årets Verdenshistorie*, s. 644

¹⁸⁷ Mogens, *Krigens År 1940 – Årets Verdenshistorie*, s. 656

¹⁸⁸ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 11

¹⁸⁹ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 20

den italienske militære ledelsen i Albania med bytte fra Suddo til Cavallero som kommandant, og følger like kort opp med et notat 15. Januar om at italienerne nå virker å ha kommet mer på offensiven og gir det greske mannskapet i Albania mer kamp om områdene og posisjoneringene.¹⁹⁰

Mogens viser 6. Mars 1941 til meldinger om britiske tropper i Hellas.¹⁹¹ Her med henvisning til italiensk presse.¹⁹² 9. Mars skriver han kort om kamper med fornyet styrke i Tepelini i Albania, mens han 10. Mars melder om at man i Hellas ønsker å fortsette å kjempe.¹⁹³

I sin utenriksdagbok har han videre notert seg, 13. Mars 1941, Mussolinis mer aktive deltakelse knyttet til begivenhetene som tok plass i Albania, hvor han nå skal bivåne og, i henhold til Mogens, lede de videre italienske kamphandlingene.¹⁹⁴ I henhold til Brewer, som tidligere nevnt, var Mussolini i Albania allerede fra 2. Mars, og begynte sine observasjoner av kampen for kontroll av Klisura 9. Mars.¹⁹⁵ Ut ifra dette virker det notatet fra 13. Mars noe seint, men det er sikkert helt naturlig at den type informasjon var vanskelig å oppdrive så mye tidligere. 14. Mars melder han om at uvær, i form av en snøstorm, er grunnen til at kampene mellom Hellas og Italia nå har stanset, 17. Mars hevder han at kampene er i gang igjen og det for fullt, mens dagen etter hevder han det hele har roet seg ned igjen.¹⁹⁶ Det som kanskje er verdt å merke seg er at Mogens, som virker å ta med seg, i hvert fall i korte trekk, alt det viktige som skjer av krigsrelaterte hendelser, tilsynelatende ikke nevner konkret i dagboka at Mussolini og hans menn hadde gitt opp og krigshandlingene i Albania hadde tatt slutt. Dette skjedde jo i følge Brewer 16. Mars.¹⁹⁷ Og Mogens virker ikke å ha nevnt noe mer i dagboka om denne situasjonen siden det han noterte 18. Mars, som jo ikke forteller om en avsluttet krigføring i Albania. Kanskje var det viktigere ting å nevne i denne perioden av krigen, eller kanskje han bare glemte det? Likevel noe rart da han ellers virket å ha notert det aller meste av relevans for denne saken. (?)

---

¹⁹⁰ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 20

¹⁹¹ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 104

¹⁹² Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 104

¹⁹³ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 116

¹⁹⁴ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 116

¹⁹⁵ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 9

¹⁹⁶ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 128

¹⁹⁷ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 9

Mogens skriver påfølgende en kronikk om et annet land som måtte ta et stort og viktig valg, og ikke bare med tanke på dette landets eget beste, nemlig Jugoslavia.¹⁹⁸ De hadde i første omgang erklært seg selv nøytrale, men som Mogens påpeker utviklet krigføringen seg slik at det ble vanskeligere å beholde denne posisjonen.¹⁹⁹ Sammenhengen med Hellas er her, som Mogens understreker, at kampene i Balkan, hvor også grekerne var involvert, og italienernes stadige kamp for å invadere Hellas, gjorde at Jugoslavia, som tross alt hadde grenser til flere av de aktuelle landene, var høyaktuelle for selv å bli dratt med i krigen og sånn sett da måtte ta et valg om hvilken side de ville støtte videre.²⁰⁰

Kapittel 4: Tyskernes vei mot okkuperingen av Hellas – sett gjennom norske aviser og Mogens

4.1. Selve den tyske okkuperingen

Hellas ble påbegynt okkupert av tyske styrker 6. April 1941, samme dag som tyskerne hadde utført bombeangrep i Beograd.²⁰¹ Kontrollen tyskerne fikk i Jugoslavia ga dem bedre strategiske forutsetninger for også å få kontroll over Hellas.²⁰² Men det var satt i en del styrker for beskyttelse av Hellas mot slike angrep, med bl.a. Britiske, Australske og New Zealandske styrker, i tillegg til lokale greske styrker.²⁰³ Dette var likevel ikke nok til å få hindret de tyske styrkene å invadere Hellas. Den virkelige begynnelsen på den tyske invasjonen av Hellas tok plass ved den såkalte Metaxas-linjen, ved grensen mellom Hellas og Bulgaria, 6. April 1941.²⁰⁴ Grekerne gjorde et ærlig forsøk på å stå i mot den tyske offensiven, men måtte 9. April samme år overgi seg.²⁰⁵

Hitler hadde signert og godkjent planer for en okkupering av Hellas, planer som han i Mars 1941 krevde at også skulle omhandle Jugoslavia.²⁰⁶ Jugoslavia hadde i utgangspunktet inntatt en nøytral posisjon og forholdt seg nøytral hittil i krigen, men 25. Mars 1941, etter mye press fra Tyskland spesielt, endte de, under midlertidig ledelse av Prins Paul og hans regjering, opp

---

¹⁹⁸ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 129

¹⁹⁹ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 129

²⁰⁰ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 129

²⁰¹ David Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 2 kap. 3 i e-bok

²⁰² Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 2-3 kap. 3

²⁰³ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 3-4 kap. 3

²⁰⁴ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 6 kap. 3

²⁰⁵ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 7 kap. 3

²⁰⁶ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 12 kap. 2

med å signere avtalen som knyttet dem til Tremaktspakten.²⁰⁷ Denne pakten bestod fra før av Tyskland, Italia, Japan, Bulgaria, Romania og Ungarn, med de tre førstnevnte landene som de tre hovedlandene og utgangspunktet for pakten. Avgjørelsen om å skriveunder denne avtalen gikk på ingen måte upåaktet hen, og, ut ifra det Brewer skriver virker det, å ha vært en svært lite populær avgjørelse bl.a. i Beograd.²⁰⁸ Derfor ble det utført et militært kupp som igjen førte til at 18 år gamle Kong Peter, den kongelige arvingen som hittil hadde vært for ung og uerfaren, ble satt inn som landets øverste leder med et i utgangspunktet svært godt forhold til Storbritannia.²⁰⁹ Med et mer pro-britisk styre i landet var nå plutselig Jugoslavia blitt et land som de allierte styrkene kunne dra militær-strategisk nytte av, og dermed var også Jugoslavia, i likhet med Hellas, blitt en fiende av Hitler og Tyskland.²¹⁰

Ved hjelp av de allierte troppene fra England, Australia og New Zealand, hadde man et håp om å kunne stanse aksemaktenes invasjon av Hellas. For at det i det hele tatt ble en mulighet å få fraktet de allierte troppene til Hellas skal det ha vært helt avgjørende med to tidligere britiske militære triumfer over italienerne, først i November 1940 hvor britene angrep og ødela den italienske flåten som holdt til i den italienske byen Taranto, og deretter, i slutten av Mars 1941 i Peloponnes, fikk de igjen ødelagt en italiensk flåte, noe som i hvert fall åpnet opp for en mulighet til å skaffe forsterkninger til forsvar av Hellas.²¹¹

Det var 6. April 1941 at den tyske invasjonen av Hellas begynte, og det ble ingen enkel oppgave for de tyske styrkene. Brewer viser til at de greske styrkene ga tyskerne god motstand ved Metaxas-linjen og kjempet tappert mot det som skulle vise seg å bli overmakten.²¹² Den greske innsatsen var såpass god at selv deres tyske motstandere anerkjente og ga de greske styrkene ros for deres heltemot.²¹³ Kampene ved Metaxas-linjen endte med at de greske styrkene til slutt måtte overgi seg 9. April, tre dager etter at kampene hadde begynt.²¹⁴ Jugoslavia hadde også fått hard medfart omtrent på samme tid, noe som gjorde det klart for grekerne at de nå måtte trekke troppene sine ut av Albania for å unngå

---

²⁰⁷ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 12 kap. 2

²⁰⁸ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 12 kap. 2

²⁰⁹ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 12 kap. 2

²¹⁰ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 12 kap. 2

²¹¹ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 3 kap. 3

²¹² Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 4 kap. 3

²¹³ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 4 kap. 3

²¹⁴ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 4 kap. 3

ytterligere problemer med tyskerne.²¹⁵ Flere steder de for ikke mange månedene sidene hadde tilegnet seg og fått kontroll over på triumfisk vis, etter flere viktige seire over de italienske styrkene, måtte de nå forlate. Samme dag som tapet ved Metaxas-linjen trakk de greske troppene seg ut av Koritsa, deretter, 10. April, trakk de seg ut av Pogradec, før de 12. April fikk beskjed av kommandant Alexandros Papagos om å trekke seg ut av hele Albania.²¹⁶ Dette ble ikke godt mottatt av de greske soldatene i Albania, men de hadde ikke noe annet valg enn å utføre det de fikk ordre om å utføre.²¹⁷ Som et forsøk på å hjelpe de greske styrkene med forsvar mot de tyske styrkene fikk grekerne hjelp bl.a. fra det britiske luftforsvaret RAF.²¹⁸ RAF klarte ikke å stå i mot og fikk selv kraftig medfart av de tyske styrkene, noe som nokså tidlig, pr. 19. April, skal ha gjort det klart at de allierte ikke lenger kunne bruke fly i deres forsøk på å stanse det tyske luftforsvaret og hjelpe troppene som befant seg på bakkenivå.²¹⁹ De allierte troppene som holdt Aliakmon-linjen, samt flere enheter med greske soldater, fikk 8. April beskjed om at denne linjen ville gå tapt og at de derfor måtte flytte seg til en annen linje som visstnok, i følge Brewer, skal ha gitt dem en noe større militær-strategisk mulighet til å stå i mot tyskerne.²²⁰

Etter at de greske troppene og den allierte støtten hadde blitt drevet vekk fra den ene forsvarsposisjonen til den andre, ble det fra forsvarsministeren i Hellas 17. April besluttet at forsvar var nytteløst og at det nå var opp til de greske generalene hvordan man skulle føre an fra da av.²²¹ General Tsolakoglou skal i så måte ha forholdt seg til dette og tatt egne beslutninger, hvorpå han 23. April, to dager etter han kom med forslaget, skal ha fått godkjent at han kunne overgi seg.²²² 22. April ga riktignok Kong Georg beskjed om at de skulle fortsette å kjempe for landet, til tross for at han selv 19. April skal ha vært med på å godkjenne at de allierte troppene kunne gjøre retrett og komme seg ut av Hellas.²²³ Selve evakueringen av de allierte troppene ble 22. April ble bestemt skulle skje i perioden 23.-27. April.²²⁴

---

²¹⁵ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 4-5 kap. 3

²¹⁶ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 5 kap. 3

²¹⁷ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 5 kap. 3

²¹⁸ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 5-6 kap. 3

²¹⁹ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 6 kap. 3

²²⁰ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 6 kap. 3

²²¹ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 7 kap. 3

²²² Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 7 kap. 3

²²³ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 7-8 kap. 3

²²⁴ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 8 kap. 3

Den siste og avgjørende brikken for tyskerne og aksemaktene for å fullføre målet om å okkupere og ta full kontroll over Hellas var den greske øya Kreta. Antony Beevor skriver i boka *Kreta – Okkupasjon og Motstand* om nettopp dette. I følge Beevor skal Kreta ha vært et svært viktig mål for tyskerne, med henvisning til den tyske generalen Franz Halder om at det var helt avgjørende å ta kontroll over øya for å kunne få full kontroll over den østlige delen av Middelhavet, og både de og britene var klar over at veien til erobring lå ved luftangrep.²²⁵ For Hitler selv skal ikke Kreta i utgangspunktet ha vært av spesiell interesse, men han fant etterhvert en nytte av øya og godkjente en okkupasjons operasjon som ble kalt «Operasjon Merkur», hvor et viktig argument var å ha et sted som lå bra til rette for å kunne føre en god og suksessfull krig i luften ved denne delen av Middelhavet.²²⁶

Kampene om makt og kontroll over Kreta utspilte seg fra 21. Mai 1941 og til begynnelsen av Juni. De britiske troppene fikk en uke etter de første tyske angrepene beskjed om at slaget var tapt og det var på tide å gjøre retrett og begynne evakueringen. Denne evakueringen vekk fra øya varte til og med 1. Juni, og langt i fra alle soldatene ble reddet.²²⁷ Allerede fra 1. November 1940 hadde det vært britiske styrker på Kreta med det formål å sørge for at øya kunne stå i mot et angrep fra Tyskland og aksemaktene, og fikk da kontroll og tok styringen over øyas forsvarsberedskap. I henhold til Brewer skal Statsminister Winston Churchill sett på denne øya som noe man for en vær pris måtte forsvare og ikke la havne i klørne til tyskerne.²²⁸ Det skulle vise seg å bli alt annet enn enkelt, og det endte da til slutt med et ganske tidlig og alvorlig tap for Churchill, Storbritannia, Kreta og deres allierte. I følge Brewer må det konkluderes med at det ikke var i nærheten av å ha blitt gjort gode nok forsvarsmessige forberedelser for å demme opp for de angrepene man fryktet/regnet med ville inntreffe.²²⁹ De britiske styrkene hadde jo kommet til øya kun få dager etter at Italia hadde begynt sin offensiv mot Hellas.

4.2. Avisenes dekning av okkuperingen

Det som på mange måter er starten på den tyske offensiven mot Hellas på vei til deres okkupasjon av landet skjedde 6. April 1941, som tidligere nevnt med angrep både mot Jugoslavia (Beograd) og Hellas samme dag. 6. April var på en søndag og derfor var det heller

---

²²⁵ Antony Beevor, *Kreta – Okkupasjon og Motstand*, s. 99

²²⁶ Beevor, *Kreta – Okkupasjon og Motstand*, s. 101-102

²²⁷ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 1 kap. 4

²²⁸ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 1 kap. 4

²²⁹ Brewer, *Greece, the Decade of War*, s. 2 kap. 4

ingen nyheter å lese samme dag, og dessuten rakk generelt ikke hendelser som skjedde samme dag som avisene kom ut å være med i akkurat det nummeret. Tidligst dagen derpå. 7. April derimot hadde alle tre avisene rukket å få med seg nyhetene om den tyske invasjonen i deres nyeste avisnummer. I morgenutgaven av Aftenposten var det satt av god plass på forsiden til de siste hendelsene i og tilknyttet Hellas, med overskriften «Jugoslavia og Hellas i krig med Tyskland og Italia».²³⁰ Mulig dette er for pirkete men her får i hvert fall jeg følelsen av at avisen bevisst, med denne overskriften, gir leserne, i hvert fall med første øyekast, inntrykket av at dette er en påbegynt krig mellom to ulike parter som på ganske like vilkår har bestemt seg for å gå til krig mot hverandre. I beskrivelsen av de foreløpige hendelsene står det bl.a. følgende om den motstand som hittil har møtt de tyske styrker knyttet til aksjonene i Beograd og ved grensen mellom Bulgaria og Hellas: «Men bare svak motstand hittil mot den tyske innmarsj».²³¹ Det kan godt være at motstanden ikke var all verdens sammenliknet med det arsenalet tyskerne sendte til krig, men formuleringen her kan fort gi inntrykk av en slags form for ros og skryt av det tyske militæret mer enn en saklig formidling av sakens foreløpige kjerne. Det kommer også tydelig fram at man refererer til meldinger fra Berlin og den tyske regjering, og tilsynelatende kun det.²³²

Utgivelsen av Fritt Folk 7. April 1941 omtalte også hendelsene i Beograd og Hellas på deres forside, og her er det helt klart et mål om å sverte England mest mulig å tillegge dem det fulle og hele ansvaret for de siste utførte krigshandlingene.²³³ Det refereres og siteres omgående til Adolf Hitler som tydeliggjør for bl.a. alle leserne av Fritt Folk at han og nazistene i utgangspunktet ikke har noe i mot hverken grekerne eller det jugoslaviske folk, og at det er engelskmennene som tidligere har brakt Verden generelt og Europa spesielt ut i håpløse situasjoner i imperialismens, kapitalismens, og demokratiets navn med bl.a. henvisninger til 1. Verdenskrig hvor det også da, i følge Hitler, var engelskmennene som var de slemme og tyskerne som var ofrene som ble presset ut i kamp.²³⁴ Helt tydelig at ansvaret for de tyske krigsaksjonene i Jugoslavia og Hellas her forsøkes å legge over på Britene, og Fritt Folk virker å gå enda lenger enn Aftenposten i deres ukritiske bruk av tyske kilder og da ikke minst Adolf Hitler selv. Denne saken har fått stor plass på avisens frontside, noe som er naturlig nok i seg selv, men det som svært mange vil hevde ikke er like naturlig er på hvilken måte de

---

²³⁰ Aftenposten (morgenutgave), 7. April, s. 1

²³¹ Aftenposten (morgenutgave), 7. April, s. 1

²³² Aftenposten (morgenutgave), 7. April, s. 1

²³³ Fritt Folk, 7. April, s. 1

²³⁴ Fritt Folk, 7. April, s. 1

ulike hendelsene omtales på. Måter å ordlegge seg på om de tyske angrepene 6. April, som f.eks. «...angrepet førte til overordentlige resultater.» og «...er med stort hell bombardert.», vitner om en veldig tysker- og- nazi-vennlig avis.²³⁵

Morgenbladet har i likhet med Aftenposten og Fritt Folk dekket 6. Aprils hendelser i avisutgaven Mandag 7. April, og opererer med «Tyskland i krig med Jugoslavia og Hellas» som overskrift på forsiden.²³⁶ De refererer også mye til tyske meldinger, men i motsetning til Fritt Folk virker de å være tydelige med å understreke at de ulike meldingene kommer fra tysk hold.

De har 22. April en sak på forsiden om situasjonen i Hellas, og melder bl.a. om at britiske tropper skal være på flukt og at britiske transportskip, og i tillegg et handelsskip, skal være angrepet av tyskerne, hvorpå noen ble senket fullstendig mens andre ble sterkt skadet.²³⁷ Informasjonen blir her gitt på en tilsynelatende troverdig måte, uten noen spesielle store ord hverken positivt om tyskerne eller negativt om britene. Men nå taler også informasjonen som blir gitt et tydelig språk i seg selv i tysk favør. Det er tyskerne som knuser og britene som blir knust. En av to meldinger/informasjon basert på meldinger i denne saken er fra Berlin, og det jeg la aller mest merke til her var at det i starten stod: «Efter hvad NTB erfarer fra pålitelig hold,...».²³⁸ Det med at de understreker at det er «pålitelig» er ikke nødvendigvis rart i seg selv, men ut ifra det jeg har lest av Fritt Folk så langt er ikke dette noe de pleier å understreke. Hvorfor gjør de det akkurat her da? Da gir de nesten inntrykk av at dette for en gangs skyld er helt sikkert en troverdig melding, i motsetning til tidligere. Eller så kan det også tolkes slik at de her er ekstra redd for at leserne ikke vil tro på det og må begynne denne informasjonsbiten på denne måten. Dette er ut ifra mitt inntrykk, og det er en god del, spesielt ikke-relevant stoff med tanke på Hellas-situasjonen, som jeg ikke har sett på. Mulig de gjorde det slik ganske ofte, men for meg var dette altså litt nytt. Det som stod 22. April var myntet på hendelser fra dagen før, altså 21. April. 23. April, som da skulle være dagen etter at evakueringsperioden for de allierte troppene ble besluttet, går Fritt Folk betraktelig lenger i å male situasjonen og ikke minst britenes flukt på en mer merkbar måte. Saken får betydelig plass fra toppen av på denne utgaven av avisen, men selve hovedoverskriften er egentlig ikke spesielt propaganda-

---

²³⁵ Fritt Folk, 7. April, s. 1

²³⁶ Morgenbladet, 7. April, s. 1

²³⁷ Fritt Folk, 22. April 1941, s. 1

²³⁸ Fritt Folk, 22. April 1941, s. 1

preget. Det er mer tilfelle for en av underoverskriftene her som er slik: «De britiske tropper flykter som en annen saueflokk.»²³⁹ Her kan det i hvert fall snakkes om propaganda, for å omtale de britiske troppene som om de var noen sauer, og spesielt i en sånn setting, er nesten vanskelig å ta seriøst. Dette handler om liv og død, men Fritt Folk bryr seg ikke om å vise noen form for respekt eller sympati for de som angivelig her skal være på flukt. I og med at de helt klart støtter Tyskland overfor Storbritannia, og virker fornøyde med det tyskerne har fått til, er ikke dette definisjonen på en god vinner. Meldingen de her viser til er fra Berlin, og handler i grunnen mest om britenes udugelighet under kampene for å forsvare Hellas, hvor meldingen viser til at tyskerne, da i følge tyske kilder, ikke skal ha støttet på noen form for forsøk på motstand fra den britiske styrken før 15. April.²⁴⁰ Og, i følge tysk hold, var også britene de første til å flykte unna det hele.²⁴¹ Det er altså ikke mye respekt å spore hverken fra tyskerne eller Fritt Folk hva gjelder britenes krigsbidrag, i hvert fall ikke i denne sammenheng.

Morgenbladet på sin side har med flere saker relatert til hellas på sin forside Tirsdag 22. April 1941. En av sakene handler om tyske tropper som forfølger og påfører de britiske og de greske troppene stor skade.²⁴² Dette er i form av en melding fra Berlin, en melding som Fritt Folk ikke benytter seg av på sin forside. Fritt Folk virker å basere sine nyhetsaker hovedsakelig på tyske meldinger, men akkurat denne fikk ikke plass på avisens forside 22. April. Hvorfor er vanskelig å si her da meldingen i Morgenbladet ikke viser til tyske tap, tvert i mot. Overskriften «De tyske troppers fremmarsj» med underoverskriften «Forfølgelsen av de gresk-britiske styrker fortsetter» virker i utgangspunktet veldig nøytralt.²⁴³ Men det kan også virke litt som at de først understreker at det tross alt er tyskerne som nå er i førerretet, før de videre informerer om at det er «forfølgelse» tyskerne driver med. Forfølgelse gir fort assosiasjoner til ondsinnete handlinger, og gir i hvert fall meg mer et inntrykk av at tyskerne er slemme enn at de er dyktige i så måte. Men muligens bare flisespikkeri, og neppe noe for sensurapparatet i Norge, den gang, å henge seg oppi. Tyskerne ble tross alt vist her som den sterkeste og mektigste part, selv om det ikke var noe spesiell ros å finne av den grunn fra Morgenbladet.

---

²³⁹ Fritt Folk, 23. April 1941, s. 1

²⁴⁰ Fritt Folk, 23. April 1941, s. 1

²⁴¹ Fritt Folk, 23. April 1941, s. 1

²⁴² Morgenbladet, 22. April 1941, s. 1

²⁴³ Morgenbladet, 22. April 1941, s. 1

Aftenpostens aftennummer 22. April samme år hadde rukket å få med seg noen dagsaktuelle meldinger fra utlandet, altså meldinger som skal ha blitt sendt ut 22. April. De meldingene som virker å ha tilhørighet til den enkle og generelle overskriften «Slaget i Hellas» er fra både Istanbul, London og Berlin, og alle da fra 22. April.²⁴⁴ Det er tilsynelatende ingen ting i saken som er skrevet av Aftenposten selv, men meldingene som kommer utenifra virker i grunnen å kun referere til det siste som har skjedd, hovedsakelig i tilknytning til kampene i Hellas, og her virker det ikke å være gjennomsyret av tysk propaganda. Hvorfor Aftenposten framstår såpass nøytral kan kanskje være et resultat av flere ting. Avisen redaksjon ønsket jo ikke å være pro-tysk i sin avis, og så lenge det går ganske bra for tyskerne i krigen, samtidig som det fortsatt er en del usikkerhetsmomenter, kan det være de i denne sammenheng fikk så mye press på seg. Kanskje forsøkte Aftenposten seg her med en nokså nøytral linje, samtidig som de ikke vinklet noe negativt i retning av tyskerne, slik at sensurapparatet lot det passere. De fikk jo her tross alt fram at det var tyskerne som var på offensiven, og det tydelig på avisens forside, og at det derfor ikke sikkert var nødvendig å krydre det hele med f.eks. en mer spektakulær og hyllende og overdreven overskrift. Aftenposten skulle jo være en avis som «alle» skulle kunne ta seriøst og mer eller mindre stole helt på, og da virker det ikke som dette var en anledning for å risikere dette.

Fritt folk hadde 30. April følgende overskrift på sin forside: «Hele Syd-Hellas snart rensert for briter», med tilhørende underoverskrift: «Restene av de britiske tropper på vill flukt over til Kreta».²⁴⁵ Det er ikke det at overskriftene nødvendigvis er helt misvisende, men språkbruken forteller en del. Ikke minst bruken av «på vill flukt», nesten uavhengig om det kan forsvares ut ifra fra virkelige fakta eller ikke, virker som en måte å fortelle leserne hvor store tapere britene er, særlig sammenliknet med tyskerne, og dessuten gir det indirekte ros til tyskerne om at de er så farlige at britene må løpe for livet som om de var ville dyr eller noe. Det som står om denne situasjonen på Fritt Folks forside denne dagen er stort sett gjennom tyske meldinger fra Berlin, som i all hovedsak går utpå å formidle de nyeste tyske bragdene, med også noe italiensk suksess, samt litt omtale om flukten til de britiske troppene.²⁴⁶ Ut ifra den ene meldingen fra Berlin virker det som man i Tyskland mente at denne flukten kom til å bli svært vanskelig for mange briter å få fullført fram til Kreta.²⁴⁷

---

²⁴⁴ Aftenposten 22. April 1941, s. 1

²⁴⁵ Fritt Folk, 30. April 1941, s. 1

²⁴⁶ Fritt Folk, 30. April 1941, s. 1

²⁴⁷ Fritt Folk, 30. April 1941, s. 1

Torsdag 1. Mai 1941 stod det på forsiden av Fritt Folk: «Nu Hamrer de tyske kampfly løs på Kreta.»²⁴⁸ På samme forside står det også noe mer skrevet om okkupasjonen med overskriften «Det tyske krigsbytte i Hellas øker stadig».²⁴⁹ Tilsynelatende kan disse overskriftene i seg selv virke å kun være tegn på en avisbedrift som ønsker å selge så mange aviser som mulig, uten å ha noen spesifikke meninger og holdninger knyttet til det de melder om. Men det er klart at når man fra før vet hva Fritt Folk stod for er det vanskelig å ikke se for seg redaksjonen sitte i muntert lag med et smil om munnen mens de skriver om slike hendelser. Overskriftene vitner jo om utelukkende suksess for Tyskland, og spesielt den første virker å være noe i overkant hvis man ønsket å bli sett på som en saklig og nøytral avis. Men akkurat det virker det uansett ikke som at var spesielt viktig for Fritt Folk i seg selv.

I likhet med Fritt folk står det også i Aftenposten om okkupasjonen av Hellas på forsiden av Aftenposten 1. Mai 1941, her med overskriften «Tyskernes fremstøt sydover fra Hellas».²⁵⁰ Her refereres det til meldinger om bl.a. at tyskerne holder på å befeste kontroll over flere greske øyer, og skal på dette tidspunktet nylig ha angrepet et havneanlegg på Kreta.

Også i Morgenbladet stod det 1. Mai 1941 om Hellas på side 1. Med overskriften «Felttoget i Hellas bare en del av kampen om Middelhavet» står det bl.a. om at tyskerne har tatt mer og mer kontroll over Peloponnes, noe som bl.a. har ført til at det skal ha blitt gitt ordre om tilbaketrekning for de allierte, og om et mulig tysk angrep på øya Kreta.²⁵¹ På siste side i samme avis står det videre om hendelsene i Hellas hvor avisen opplyser om general Tsolakoglous anmodning om å støtte opp om en ny regjering på bakgrunn av det han betrakter som et avsluttet forsøk på å stoppe okkupantene og vil mane folket til å forholde seg til situasjonen på en best mulig måte og støtte en ny regjering ledet av Tsolakoglous selv.²⁵² Inntrykket jeg får av å lese om Hellas i denne utgivelsen er at avisen forsøker å forholde seg så nøytral som mulig. De sier ikke noe direkte negativt eller er spesielt kritiske til tyskerne, men det er heller ingen tydelige tegn på at de er påvirket til å utføre nazi-propaganda.

---

²⁴⁸ Fritt Folk, 1. Mai 1941, s. 1

²⁴⁹ Fritt Folk, 1. Mai 1941, s. 1

²⁵⁰ Aftenposten, 1. Mai 1941, s. 1

²⁵¹ Morgenbladet, 1. Mai 1941, s. 1

²⁵² Morgenbladet, 1. Mai 1941, s. 8

Onsdag 21. Mai 1941, dagen etter de påbegynte offensivene fra tyskernes side mot den greske øya Kreta, hadde Fritt Folk overskriften «Sterke tyske fallskjermtropper landet på Kreta» på forsiden.²⁵³ Selv om overskriften ga et inntrykk av at det her hadde skjedd store og betydningsfulle hendelser, var det skrevet svært lite i teksten under overskriften. Det ble veldig kort henvist til meldinger fra London om at dette hadde skjedd, men at dette ennå ikke var bekreftet.²⁵⁴ Utover at det stod såpass lite, går det også an å påpeke bruken av adjektivet «sterke» om de tyske fallskjermtroppene både i overskriften og i den korte teksten under.²⁵⁵ Det kan være at det er slik disse troppene også ble omtalt i England, der hvor meldingene skal ha kommet fra, men i tråd med det inntrykket avisen Fritt Folk allerede har gitt kan det virke som de benyttet anledningen til å rose de tyske troppene litt og samtidig understreke hvor sterke og mektige de er sammenliknet med sine motstandere. Det virker ikke som de ga ut noen avis dagen etter, men to dager etter, Fredag 23. Mai, ble den utgitt og her med bl.a. overskriften «Det tyske luftvåben gjøre rent bord i Middelhavet.»²⁵⁶ Denne litt trivielle formuleringen gir et tydelig inntrykk av at tyskerne har full kontroll og at dette i bunn og grunn er lett som en lek for et luftforsvar av tyskernes kaliber.

Aftenposten viser på forsiden av avisen 03. Juni 1941 til meldinger om at britene har gjort retrett og Kreta har blitt vunnet av de tyske styrkene.²⁵⁷ De har først tatt med en melding fra London som viser til at britene har måttet gi seg og sitter i tillegg igjen med en god del tap på ulike måter som følger av de tolv dagene de kjempet for Kreta.²⁵⁸ Deretter har de med en melding fra Berlin hvor man ser langt lystigere på situasjonen på daværende tidspunkt og utviklingen som de mente bare fortsette å gå i riktig retning.²⁵⁹ Det at de også har med meldinger fra London er litt interessant, all den tid det virker som det som blir meldt fra Berlin har størst fokus. Men her er det jo negativitet å spore hos engelskmennene, og da kan det nok være at de viser meldingen på trykk med største glede.

---

²⁵³ Fritt Folk, 21. Mai 1941, s. 1

²⁵⁴ Fritt Folk, 21. Mai 1941, s. 1

²⁵⁵ Fritt Folk, 21. Mai 1941, s. 1

²⁵⁶ Fritt Folk, 23. Mai 1941, s. 1

²⁵⁷ Aftenposten, 3. Juni 1941, s. 1

²⁵⁸ Aftenposten, 3. Juni, s. 1

²⁵⁹ Aftenposten, 3. Juni, s. 1 og 5

4.3. Mogens om okkuperingen av Hellas

Som en del av den Mogens «Utenrikspolitisk Dagbok» han førte nevner han kort hendelsene i Jugoslavia og Hellas 6. April 1941.²⁶⁰ Her skriver han tilsynelatende på en nøytral måte med vekt på faktaopplysninger, og bruker «gikk tapt» om både de Jugoslaviske flyene og de tyske.²⁶¹ Altså virker han her å opptre så nøytralt som mulig uten å gi inntrykk av noen spesiell agenda. Dagen etter skriver han om flere hendelser rundt om både i Europa og Afrika, og nevner også veldig kort en offensiv av tyskerne i retning Saloniki-linjen.²⁶² Også her skriver han veldig kort uten at det virker som han kommer med noen form for meninger, refleksjoner eller antydninger til sympatier og antipatier den ene eller andre veien.²⁶³ Utover de kortere dagbok notatene har han også lengre kronikker (i samme bok) om de ulike krigssituasjonene, deriblant også om situasjonen og forholdene i Hellas. Vedrørende hvor Mogens sympatier ligger skriver han f.eks. «Denne oppgave er nu løst til fullkommenhet.» med henvisning til oppdraget de tyske troppene fikk om å skulle fjerne de britiske troppene fra Hellas.²⁶⁴ Dette alene trenger ikke fortelle så mye om Mogens holdninger, men bruken av ordet «fullkommenhet» ga i hvert fall et inntrykk av en slags form for ros eller i hvert fall noe positivt i retning av det tyskerne hittil hadde oppnådd. Det kan selvfølgelig også bare være en form for å krydre teksten med noen ord og vendinger med litt mer trøkk i. Dessuten er det godt mulig, i tråd med hans tilsynelatende objektive skrivemåte, at han objektivt har vurdert at det var til «fullkommenhet» det tyskerne her hadde foretatt seg, selv om han kanskje også bare kunne ha omtalt oppdraget som «fullført». Mot slutten av kronikken har han med utdrag fra talen til Hitler som han holdt på Riksdagen 4. Mai 1941, hvor Mogens har plukket ut det som er av relevans for denne saken.²⁶⁵ Han begrunner at han har tatt med dette utdraget fordi man her får det mest «autentiske» hva gjelder det som har foregått/foregår knyttet til denne saken fra tysk ståsted.²⁶⁶ Han avslutter hele kronikken med å kort omtale de politiske endringene som har oppstått i Hellas som en følge av tyskernes og aksemaktenes offensiver mot Hellas, og viser til at den greske generalen Tsolakoglou har dannet en ny regjering som skal være for å inngå fred med tyskerne.²⁶⁷ Mogens virker ikke å gi inntrykk av at han holder med den eller andre parten, men skriver tilsynelatende fra et

---

²⁶⁰ Victor Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 166

²⁶¹ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 166

²⁶² Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 166

²⁶³ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 166

²⁶⁴ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 193

²⁶⁵ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 199-203

²⁶⁶ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 199

²⁶⁷ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 203

nøytralt ståsted, selv om han spesielt tidligere før krigen var kjent for å ha en tyskervennlig innstilling. Det eneste som jeg stusser litt ved er hvorfor han ikke kommenterer Hitlers tale mer konkret. Han har bare lagt med utdrag fra talen uten å egentlig si noe spesielt om den hverken i form av ros eller kritikk eller i det hele tatt ved å komme med egne vurderinger av den. Men det er mulig han tenkte at dette var noe som han ikke trengte å kommentere, da selve talen ikke var saken i seg selv i denne kronikken og han allerede hadde skrevet en del om saken med egne ord i forkant. Interessant er det uansett å lese om hva Hitler mente om det som skjedde den gang. 9. April skriver Mogens bl.a. at tyskerne har gått inn i Saloniki og at dette igjen har ført til problemer for de greske troppene i Trakia, hvorpå han dagen etter, 10. April, bekrefter at disse greske troppene har overgitt seg.²⁶⁸ 1. Mai, samme år, understreker han at det virker som tyskerne er på offensiven i Hellas og Kreta, og at de har utført luftangrep bl.a. på havneanlegg på Kreta.²⁶⁹ Dagen etter, 2. Mai, informerer han kort om at tyskerne på dette tidspunktet har kontroll over alle øyene i Hellas som for dem er nyttige rent strategisk, med unntak av Kreta.²⁷⁰ Dette var også et kort og rent informativt notat. Om krigen i Hellas skriver Mogens 12. Mai kun at øya Milos er besatt.²⁷¹ Fritt Folk virker det ikke som han skrevet noe om dette 12. Mai, i hvert fall er det ikke i nevnt på forsiden.²⁷²(?)

28. Mai 1941 noterer han seg følgende: «På Kreta erobrer tyskerne byen Kanea og tilkjemper sig kontrollen av Suda-bukta.»²⁷³ Mogens skriver 24. Mai om at ved bruk av sine fallskjermtropper har nå Tyskland kontroll over den vestlige delen av Kreta, den britiske flåte skal ha blitt presset vekk, og den greske kongen har måttet/valgt å flykte til Kairo, noe Mogens påpeker var i siste liten.²⁷⁴ 25. og 26. Mai skriver han kort og greit om at tyskerne får stadig mer kontroll over Kreta, hvorav notatene til Mogens fra 26. Mai forteller om at de tyske styrkene har tatt kontroll over 1/3 av øya og at kampene fortsetter.²⁷⁵ 27. Mai noterer han seg at det pågår en luftkrig mellom tyskerne og britene knyttet til invaderingen av Hellas (og da Kreta).²⁷⁶ 30. Mai viser han til at krigingen som pågår på Kreta begynner å gå mot slutten, mens han 31. Mai videre noterer seg at britiske soldater er på retrett.²⁷⁷ 2. Juni melder

---

²⁶⁸ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 167

²⁶⁹ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 192

²⁷⁰ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 204

²⁷¹ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 216

²⁷² Fritt Folk, 12. Mai 1941, s. 1

²⁷³ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 240

²⁷⁴ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 240

²⁷⁵ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 240

²⁷⁶ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 240

²⁷⁷ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 252

han om at Kreta nå var erobret, og at det hele skal ha tatt 12 dager.²⁷⁸ Han skrev i denne perioden også en kronikk som inneholdt flere elementer, hvor bl.a. hendelsene på og tilknyttet Kreta var av stor betydning. En ting som Mogens her tidlig trekker fram som en konsekvens av kampene som da utspilte seg på øya, utover de konsekvensene Hellas og Kreta selv kjente på, er at tyskerne med det fokuset de har og de ressursene de bruker på å føre krig på Kreta går utover deres bidragsevne ovenfor Irak, noe som igjen, i følge Mogens, skal ha skapt en viss grad av positivisme i England.²⁷⁹

Etter at tyskerne og aksemaktene hadde fullført sin okkupasjon av Kreta, og dermed også hadde fått fullført det totale puslespillet hva gjaldt å få makt og kontroll over Hellas som helhet, skrev Mogens en kronikk med overskriften «Efter Kretas fall».²⁸⁰ Han ser her bl.a. på ettervirkningene av det som har skjedd på øya, med bl.a. et fokus på den trøblete evakueringen av de britiske styrkene og de betydelige tapene som England totalt sett hadde fått gjennom deres forsøk på å forsvare Kreta.²⁸¹ Mogens hevder at disse hendelsene vitner om et skifte rent militært, hvor det nå er luftstyrkene, representert med tyskerne, som nå hersker over krigsflåter til sjøs, her representert med britene.²⁸² Han skriver «Den britiske flåte er ikke lenger herre over Middelhavet.», og mener generelt at den posisjonen britene tidligere totalt sett har hatt har blitt betydelig endret i britenes disfavør.²⁸³

Kapittel 5: Drøfting, Oppsummering og Konklusjon

5. 1. Drøfting og Oppsummering

Under «Problemstillinger» i starten av oppgaven stilte jeg først og fremst spørsmål rundt hvordan avisene Morgenbladet, Aftenposten og Fritt Folk skiller seg fra hverandre ut ifra hvordan de dekket hendelsene i og tilknyttet Hellas. Eventuelt om de har endret seg noe? Av de avisene jeg har sett på i den aktuelle tidsrammen jeg har satt for min oppgave har jeg ikke lagt merke til noen åpenbar gradvis eller brå endring av måten de ulike avisene har omtalt disse hendelsene. Men disse tre skiller seg ganske klart ut seg i mellom. Selv Fritt Folk, som jo ikke gjøre noe for å legge skjul på sine sympatier for Tyskland, Hitler og aksemaktene

---

²⁷⁸ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 252

²⁷⁹ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 229

²⁸⁰ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 241

²⁸¹ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 241

²⁸² Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 241

²⁸³ Mogens, *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie*, s. 241

generelt, har dager hvor overskriftene tilsynelatende virker nokså nøkterne og nøytrale, selv om alle vet at det ikke er slik denne redaksjonen ser på det. Og selv om de helt klart har forholdt seg mest til tyske nyhetsmeldinger, har de også hatt med enkelte meldinger fra andre hold. Men jeg kan ikke huske å ha lest en melding som på noen helst måte sier noe direkte negativt om de tyske styrker. Inntrykket er helt klart at når det går godt for deres side blir det slått stort opp og rose malt i avisen, går det mindre godt er fokuset å trekke fram det som eventuelt da går godt, peke på negative sider med fienden (særlig britene), eller bare la være å omtale det (i hvert fall på forsiden). Det å snakke negativt om og rakke ned på fienden virker de for så vidt å gjøre uansett om det går bra eller dårlig, f.eks. da de hadde nyhetssak med meldinger om de britiske troppene som forsøkte å komme seg vekk fra Hellas i slutten av April 1941. Det er vanskelig å skulle påstå at det har vært en spesiell endring hos Fritt Folk, for de har i grunnen virket nokså gjennomførte hele veien. Morgenbladet er helt klart den av de tre avisene som fremstår minst preget av den tyske okkupasjonsmakten og NS sine krav og retningslinjer. Det er ikke det at de står spesielt opp mot de som i denne perioden styrte Norge, men de virker i hvert fall å kunne komme med opplysninger fra ulike hold og på en slik måte at det framstår svært nøytralt og objektivt uten at noe virker spesielt overdrevet den ene eller andre veien. Aftenposten, som i likhet med Morgenbladet heller ikke i utgangspunktet hadde noen nazistisk og tysk-vennlig profil før krigen, framstår derimot på en ganske så annerledes måte. De framstår ikke like tydelige positive til Tyskland m.fl. som Fritt Folk, men er mye nærmere Fritt Folk i deres presentasjoner av de aktuelle nyhetssakene enn hva de er Morgenbladet. Det er i hvert fall mitt inntrykk av de sakene jeg har tatt med i denne oppgaven. Som tidligere nevnt skal Aftenposten ha vært under et sterkt press fra både tysk hold og NS under den tyske okkupasjonsperioden i Norge, et press det ikke virker som Morgenbladet hadde på seg. Sammenlikning av moralen som var i de ulike avisers redaksjoner kan derfor fort bli vanskelig og ikke minst urettferdig. Aftenposten ble sett på som en viktig kanal for tyskerne og NS for å få spredd det «riktige» innholdet ut til flest mulig, nettopp fordi Aftenposten var en avis som nådde ut til «alle». Tyskerne var jo, i motsetning til NS, de som var opptatt av at propagandaen ikke skulle være for innlysende for leserne av Aftenposten, og derfor er det ikke umulig å tenke seg at Aftenposten kunne ha framstått enda mer tyskervennlig enn de faktisk gjorde, dersom NS hadde fått det som de ville. Selv om de virket, ut ifra det jeg har sett på, tydelig påvirket av de nye arbeidsforholdene. Med tanke på de overskriftene jeg har sett på fra de tre avisene er det i hvert all ingen tvil om at det er Morgenbladet som framstår klart mest nøytral og objektiv. Fritt Folk har gjerne overskrifter som enten løfter fram tyskerne eller trekker ned deres

motstandere. Mitt inntrykk av Aftenposten sine overskrifter er at de følger en tyskervennlig linje, men virker ikke like gjennomførte som Fritt Folk. Hvilken linje la så Mogens seg på? Selv om han tidligere under krigen hadde blitt skuffet over tyske valg og handlinger, og ga tydelig uttrykk for dette, betyr ikke det at han automatisk ble noen fiende av Tyskland. Av de utenrikskronikkene og de dagboknotatene jeg har sett på framstår han svært saklig og objektiv. I likhet med Morgenbladet går han ikke hardt ut og kritiserer tyskerne på noen spesiell måte, men det virker heller ikke aktuelt for ham å hylle dem. Men han virker på generelt grunnlag ikke noe mer imponert over det britene foretar seg og har foretatt seg, og framstår som en, som kanskje har en part han holder bitte litt mer med enn den andre (hvem er vanskelig å si), men som er superbevist på å kun vurdere, reflektere, analysere og mene ting om og rundt saken, og hver enkelt part tilhørende til den, som om han ikke holdt med noen. Og kanskje holdt han heller ikke med noen på dette tidspunktet? Og han var jo, som tidligere nevnt, heller ingen nazist, og var sterk motstander av Quisling og NS. Det hadde sånn sett vært rart om han ønsket seier til Tyskland og aksemaktene, med tanke på hvilket ideologisk fundament som lå til grunn hos spesielt Hitler og Tyskland.

5.2. Konklusjon

Italia og Mussolinis forsøk på å invadere Hellas var mislykket. Da Tyskland og Hitler blandet seg inn gikk det derimot mye bedre for aksemaktene. Begynnelsen av den tyske invasjonen av Hellas begynte 6. April 1941. Norge var i denne perioden også under tysk okkupasjon, med det nasjonalsosialistiske partiet NS som deres norske støttespillere. Dette preget hele landet på mange ulike måter, så også de norske avisene. Flere aviser ble stoppet, flere pressefolk ble hardt straffet, og den tyske sensuren var tydelig. Ikke bare var det nokså streng kontroll med tydelige retningslinjer for de avisene som fikk holde på under krigen, i forhold til hva som var greit å skrive om og ikke, men det var også et tydelig press på at avisene skulle drive tysk og nazistisk propaganda. Victor Mogens var kjent for sine utenrikspolitiske kronikker, men også for sine tyskervennlige holdninger samt en slags fasinasjon for Hitler. Disse holdningene endret seg raskt med enkelte avtaler tyskerne inngikk og handlinger de stod bak nokså tidlig ut i krigen. Mogens skrev kronikker også under krigen hvor han tok for seg det meste av det som foregikk rundt om i verden. Hendelsene på og tilknyttet Hellas var en del av det utenrikspolitiske innholdet han her dekket, både i sine dagboknotater og i sine mer utfyllende kronikker om ulike aktuelle temaer og situasjoner i verden. Inntrykket jeg har fått av å lese det Mogens skrev om situasjonen i Hellas, fra og med da Italia begynte sine offensiver mot Hellas i oktober 1940 og til og med da Hellas var under full kontroll av Tyskland og

aksemerkene sommeren 1941, var at han virket å ha et nokså nøytralt og objektivt blikk på det hele. Han hadde i god tid før oktober 1940, begynnelsen på italienernes invasjonforsøk, rukket å bli sterkt skeptisk og skuffet over det tyskerne foretok seg, og det er nok avgjørende for at han ikke virker spesielt tyskervennlig i det han bl.a. skriver om hendelsene i Hellas og Albania. Samtidig virker det ikke som han bruker noe spesielt med energi på å fordømme de tyske handlingene, ei heller virker han å være spesielt kritisk. Fokuset virket altså fullt og helt å være på å formidle det han vet og etterhvert finner ut, og komme med noen selvstendige vurderinger, refleksjoner og meninger om det som da foregikk, uten å vise særlige antydninger til sympatier eller antipatier den ene eller den andre veien. Hvordan han omtalte andre hendelser og situasjoner i verden vet jeg lite om, og det kan selvsagt være at han ga mer uttrykk for sine følelser og holdninger hvis han f.eks. skrev om forholdet mellom Tyskland og Sovjet. Men dette er uansett uten for denne oppgavens rammer, og blir kun antagelser og spekulasjoner fra min side. Hva gjelder Morgenbladet, Aftenposten og Fritt Folk, virker det ganske tydelig at Morgenbladet var den eneste av disse som forsøkte å framstå nøytral og objektiv, selv under de tyske retningslinjene. Fritt Folk hadde en tydelig tyskvennlig profil, mens Aftenposten i hvert fall lot seg påvirke/presse/kontrollere til å utføre en god del nazi-propaganda.

Bibliografi

Kilder

Aviser (utgivelser fra 1940 og 1941) fra online-arkivet til Nasjonalbiblioteket:

- Aftenposten
- Fritt Folk
- Morgenbladet

Victor Mogens utenrikskronikker og dagboknotater:

- Mogens, Victor. *Krigens År 1940 – Årets Verdenshistorie: I 61 Kronikker OKT. 1939-DES. 1940 III*. Oslo: Eget forlag, 1940.
- Mogens, Victor. *Verdenskrigen 1941 – Årets Verdenshistorie: I 49 Kronikker IV*. Oslo: Eget forlag, 1941.

Litteratur

Bastiansen og Dahl. *Hvor fritt et land? – Sensur og meningstvang i Norge i det 20. århundre*. Cappelen, 2000.

Beevor, Antony. 1991. *Kreta – Okkupasjon og Motstand*. Overs. av Arne-Carsten Carlsen, 2. opplag 2007. N.W. DAMM & SØN AS.

Brewer, David. *Greece, the Decade of War – Occupation, Resistance and Civil War* (e-bok versjon). I.B Tauris, 2016.

Hjeltnes, Guri. *Avisoppgjøret etter 1945*. Aschehoug, 1990.

Rune Ottosen (red.) m.fl. *Norsk Presses Historie 1660-2010 (Bind 2): Presse, Parti og Publikum 1880-1945*. Oslo: Universitetsforlaget, 2010.

Tønjum Foss, Gunnar. *Den Undertrykte Presse: Bergenspressen og sensurapparatet 1940-1945*. Sigma Forlag, 1990.